
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2014 წლის 16 აპრილს გამართული საჯარო დისკუსია თემაზე:

“ქალაქგანვითარების მწვანე განზომილება”

ძირითადი მომხსენებლები:

ლადო ვარდოსანიძე - არქიტექტორ-ურბანისტი

დავით ნარმანია - ქ. თბილისის მერობის კანდიდატი, კოალიცია “ქართული ოცნება”

ანანო ცინცაბაძე - იურისტი, პარტიზანული მებადეობა თბილისში

მოდერატორი: თათული თოდუა, იურისტი

თათული თოდუა - მოგესალმებით. დღეს დისკუსიის თემაა “ქალაქგანვითარების მწვანე განზომილება”. ფონდის სახელით ყველა მადლობას გიხდით მობრძანებისთვის. მიხარია ამ თემით დაინტერესებული მოქალაქეების და მრავალრიცხოვანი აუდიტორიის ხილვა.

დღეს ძალიან საინტერესო მომხსენებლები გვყავს - ბატონი ლადო ვარდოსანიძე გახლავთ საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის სრული პროფესორი. ის ამავდროულად არის საქართველოს არქიტექტორთა წევრი და საქართველოს ურბანისტთა ასოციაციის თავმჯდომარე, ასევე რამდენიმე საერთაშორისო პროფესიული ორგანიზაციის წევრი. ბატონი ლადო 70-მდე სტატიისა და სამეცნიერო ნაშრომის ავტორია.

ჩვენი მომხსენებელია ანანო ცინცაბაძე, რომელიც პარტიზანი მებაღეების წარმომადგენელია. ალბათ ყველას გასმენიათ ამ აქტიური მოქალაქეების ჯგუფის შესახებ. ისინი უკვე ერთი წელია, აქტიურად უწევენ ადვოკატირებას სხვადასხვა გარემოსდაცვით საკითხებს ქალაქში. ანანო პროფესიით იურისტია და სამართლებრივი ჩარჩოს ირგვლივ გააკეთებს რამდენიმე მნიშვნელოვან კომენტარს.

ბატონი დავით ნარმანია აპირებს მონაწილეობა მიიღოს ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებში, ის იქნება მმართველი კოალიციის კანდიდატი თბილისის მერის პოსტზე. მანამდე ბატონი დავითი საქართველოს ინფრასტრუქტურისა და რეგიონული განვითარების მინისტრი ბრძანდებოდა. კიდევ უფრო ადრე, წლების განმავლობაში სამოქალაქო სექტორში საქმიანობდა. ბოლო ადგილი, სადაც იგი ეწეოდა საქმიანობას, გახლდათ “კავკასიის ეკონომიკური და სოციალური კვლევითი ინსტიტუტი”. ამ ორგანიზაციამ არაერთი პუბლიკაცია მიუძღვნა მდგრადი განვითარების საკითხებს. ამ გამოცდილების გათვალისწინებით, ვფიქრობ, მისი მოხსენება საინტერესო იქნება და წარმოგვიდგენს მომავლის ხედვას და არსებული პრობლემების გადაჭრის საკუთარ პროგრამას.

ძალიან დიდი იმედი გვაქვს აუდიტორიის ჩართულობის, ყველას გექნებათ საშუალება აქტიური მონაწილეობა მიიღოთ დისკუსიაში. მოხსენებების მოსმენის შემდეგ შეგეძლება დასვით შეკითხვა ან გამოთქვათ საკუთარი მოსაზრება აქ წამოჭრილ სხვადასხვა პრობლემატურ საკითხთან დაკავშირებით.

დღეს ვისაუბრებთ ქალაქგანვითარების მწვანე მიდგომებზე, ეს ეხება კულტურული მემკვიდრეობის თუ გარემოს დაცვის საკითხებს, მწვანე საფარის შენარჩუნების თემატიკას, არქიტექტურის კუთხით არსებულ პრობლემებს. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელსაც ასევე გვსურს შევეხოთ დღევანდელ დისკუსიაზე, არის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის პრობლემა და მისი მნიშვნელობა ქალაქგანვითარებაში. ახლა მოვუსმინოთ მომხსენებლებს.

ლადო ვარდოსანიძე - დავაზუსტებ, ჩემი ლექტორობა ტექნიკურ უნივერსიტეტში დროებით შევაჩერე. როდესაც თათულიმ “70-მდე” ახსენა, ვიფიქრე, იტყოდა, რომ 70-მდე წლის ვარ. მართლაც ასეა, 69 წლის ვარ, მაგრამ არ მაშინებს, ვინაიდან ვხედავ ახალგაზრდა აუდიტორიას. ყველას მოგიწოდებთ, ჩვენი ცისფერი ოცნება მწვანე ოცნებად ვაქციოთ. დარბაზში კოლეგებსაც ვხედავ -ეკოლოგებს,

ურბანისტებს, არქიტექტორებს, ხელოვნებათმცოდნეებს, რაც მთავარია, ქალაქელებს, თბილისელებს, ასე რომ შეიძლება ცოტა გამიჭირდეს თხრობის მოდუსის მოძებნა, რადგან არ მინდა ტრუიზმებით გავაჯერო ჩემი ინფორმაცია. არც იმას ვაკადრებ ამ აუდიტორიას, რომ ჩემი მოხსენება ლექციას დაემსგავსოს.

ჩემი ინფორმაცია რამდენიმე ნაწილად დავყავი. პირველ ნაწილია, თუ რას გვაძლევს მწვანე საფარი, მწვანე თემა, იმიტომ რომ ეს ყველასთვის გასაგებია, დაწყებული ჟანგბადის გამომუშავებით და დამთავრებული ესთეტიკით. მოგეხსენებათ, ურბანული ინდიკატორების რამდენიმე სისტემა არსებობს. ამერიკულ სისტემაში მოხსენიებულია ისეთი პარამეტრი, როგორც არის, გაღვიძებს თუ არა დილაობით ჩიტების ჟღურტული, ანუ ცხოვრობ თუ არა მწვანე გარემოში. ეს დიაპაზონი ყველასთვის ცნობილია, ამიტომ ვფიქრობ, უფრო ქალაქმშენებლობით ხერხებზე გავამახვილო ყურადღება, რომელიც შეიძლება ზოგისთვის სიახლე იყოს, ზოგისთვის გასახსენებელი, ზოგისთვის კი ყოველდღიური საქმიანობის საგანიც.

რა პრინციპები ჩამოყალიბდა ქალაქგანვითარებაში მე-20 საუკუნეში მწვანე თემასთან დაკავშირებით. მოგეხსენებათ ცნობილი თეორია “ქალაქი - ბაღი”, ასევე ცნობილია მისი რეალიზებული მაგალითები, მაგალითად ინგლისში ორი ქალაქი - ბაღი. რუსეთის იმპერიაშიც პოპულარული იყო ეს თემა და როგორი გასაკვირიც არ უნდა იყოს, პერიფერიებში - ბარნაულში, როსტოვში უფრო განვითარდა, ვიდრე პეტერბურგში, დედაქალაქში. საქართველოს ის ნაკლებად შეეხო, თუმცა უკვე 20-იან წლებში, როდესაც სამხრეთ კავკასიის სამმა ქვეყანამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა, ახალი ერევანი, ალექსანდრე თამანიანი, რომელმაც შექმნა პრაქტიკულად სომხეთის დედაქალაქი, ქალაქ - ბაღად ჩაიფიქრა. შემდეგ რად გადაიქცა, ეს სხვა საკითხია, მაგრამ იდეოლოგია მწვანე იყო და ამან გასტანა 20-30-იანი წლების შუა წლებამდე, როდესაც საბჭოთა კავშირში გაიმართა ფართომასშტაბიანი დისკუსია ურბანისტებსა და დეზურბანისტებს შორის, მანამ ვიდრე რეჟიმმა მთლიანად ხელში არ ჩაიგდო სადავები. ამის შემდეგ ურბანისტებმა ყურადღება გაამახვილეს ნორმატიულ ბაზაზე, კონცეფციაზე, იდეოლოგიაზე და 70-იან წლებამდე მოაღწია მწვანე თემის რამდენიმე ძირითადმა თეზისმა ქალაქგანვითარებაში. მათგან უმთავრესი იყო, რომ გამწვანებული სივრცეების სისტემა ქალაქში უწყვეტი უნდა ყოფილიყო. ეს იმ ფილოსოფიიდან გამომდინარეობს, რომ ქალაქი არ არის ადიტიური სისტემა ყველაფერში აბსოლუტურად, მათ შორის არც გამწვანების საკითხებში, სადაც მთელი შემადგენელი ელემენტების ჯამზე მეტია. სხვათა შორის, ეს ჰოლისტური მიდგომა, რომელსაც მეც ვიზირებ, ქალაქგანვითარებაში, როგორც ფილოსოფიური სისტემა, ნაკლებად არის, მაგრამ საქმე ის გახლავთ, რომ ასეთ ხედვას საფუძველი ჩაუყარა არისტოტელემ, რომელიც სწორედ ამას ამბობდა, რომ შესაკრებთა ჯამი მეტია, ვიდრე ერთი მთლიანი. ეს ძალიან სერიოზული საკითხია. ანუ ერთიანი სისტემა და არა ფარგმენტულად, დისპერსულად განთავსებული თუნდაც ფართე ბაღ-პარკები და მეორე მომენტი, რომელიც ამას უთუოდ მოყვება, გახლავთ შიდა საქალაქო გამწვანებული სისტემის დაკავშირება ქალაქგარეთ ველურ ბუნებასთან. ეს გახლავთ ფრინველებისა და ცხოველების მიგრაციის საშუალება, დამტვერვის პრინციპები და ა.შ. აქედან გამომდინარე მწვანე მასივები ქალაქში თავისი შედეგებით გაცილებით ეფექტიანია, ვიდრე ცალკე აღებული ნარგავები. თუ დავიანგარიშებთ მწვანე ფართობებს, ხაზოვანი

გამწვანება ტროტუარების გაყოლებით, როგორც წესი, გამწვანებული ფართობების სათვალავში არ ირიცხებოდა.

კიდევ ერთი სერიოზული ქალაქმშენებლობითი პრინციპი გახლავთ ბალ-პარკების განთავსება სიმაღლეების მიხედვით. ამ მხრივ თბილისი ცოდავს, ვინაიდან ჩვენი ყველაზე პოპულარული ბაღი, მთაწმინდას არ ვგულისხმობ, ვაკის პარკი ტაფობშია ჩავარდნილი. ბალ-პარკები სივრცის გამანაწილებლის და აკუმულატორის როლს თამაშობს. ფიზიკის ელემენტარული კანონების მიხედვით ჰაერი შემადღებელი ადგილებიდან ვრცელდება დაბლობ ადგილებში. სხვაგვარად ჩნდება ე.წ. “სიცივის ტბები”, რომლის საუკეთესო მაგალითია გმირთა მოედანი. ნოემბერ-დეკემბერში იქ ძალიან ცუდი მიკროკლიმატია და არაჩვეულებრივი ლაბორატორიაა შექმნილი სმოგისთვის. სმოგი, მოგეხსენებათ, არის ჰაერში გაბნეული ნესტი და გამონაბოლქვი. ლონდონმა როგორც იქნა მოიცილა “სმოგის ქალაქის” მეტსახელი და დღეს იქ გაცილებით მეტი მზიანი დღეა, ვიდრე სხვა ქალაქებში. ანუ შესაძლებელია ამ პრობლემის დაძლევა.

გმირთა მოედანთან კიდევ ერთი მომენტი დაკავშირებული. მოგეხსენებათ, რომ იქ მდებარეობს ზოოპარკი, სადაც ცხოველები ტრაგიკულ მდგომარეობაში არიან. ადამიანი ამას ვერ აიტანდა. ამ ყველაფერს დაემატა ხმაური ახალი ავტობანიდან. ალბათ აკვირდებით, საწყალი დათვები რა დღეში არიან. ერთ-ერთი პრიორიტეტი ქალაქისა, ეკოლოგიის თვალსაზრისით, შეიძლება იყოს სწორედ თბილისის ზღვასთან მონიშნულ ადგილზე [მისი გადატანა].

კიდევ ერთი ქალაქმშენებლობითი მომენტი გახლავთ აერაციის არხების შენარჩუნება მწვანე მასივებიდან. იგულისხმება კვლავ ფიზიკის კანონები, რომელიც გვკარნახობს, რომ თბილისის პირობებში, სადაც ჰიბსომეტრული ნიშნულები დრამატულად განსხვავდება, უნდა შევინარჩუნოთ ის არხები, რომლებიც ჩამოედინება ქალაქში. ეს არის ქუჩები, პირდაპირი გაგებით, რომლებიც ბოლო დროს სულ უფრო ენერგიულად იქოლება. ვაკეში რამდენიმე სახლი ისეა ჩასმული, რომ არხები, რომლის მეშვეობითაც ქალაქი მარაგდებოდა გარეუბნების და მთაწმინდის ჰაერით, ჩაქოლილია სახლებით და საცობის როლს თამაშობს. ძალიან კარგი ექსპერიმენტის ჩატარება შეგიძლიათ, ყველაზე ცხელ დღეს მიბრძანდით კოჯრის ქუჩაზე, სოლოლაკში. შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის ბუნებრივი კონდიციონერი. ყოველთვის უბერავს არაჩვეულებრივი სიო. ან მოინახულოთ ლეღვთახევის ახლად გახსნილი კანიონი, რომელიც აგვისტოს პაპანაქება სიცივეში ასევე გვაძლევს ბუნების მშვენიერებით დატკობის და კოჯრის სიოს სიკეთის შეგრძნების საშუალებას. ეს იყო ქალაქის იმდროინდელი ხელმძღვანელობის მიერ გადადგმული ძალიან კარგი ნაბიჯი. ამ უბნის რეკონსტრუქციაზე სწორი არჩევანი გაკეთდა დიდწილად იმის გამო, რომ ამ შემთხვევაში ქალაქის ხელმძღვანელობა დაეკითხა სპეციალისტებს. მე ვმონაწილეობდი ჯგუფში, რომელიც აყალიბებდა პრიორიტეტებს, და პირველ ადგილზე დავაყენეთ ლეღვთახევის გეორეკონსტრუქცია და მდინარის გახსნა.

მწვანე თემა არ გამორიცხავს ლურჯ თემას. ეს არის წყლის ობიექტები თბილისში. საბედნიეროდ რამდენიმე თვის წინ ტექნიკურ უნივერსიტეტში შედგა სადოქტორო დისერტაციის დაცვა თბილისის მცირე მდინარეების თემაზე. ახალგაზრდა დოქტორანტმა დაიცვა დისერტაცია, გამოავლინა ჰიდროქსელი და შემოგვთავაზა

წინადადებები, მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ქალაქის ხელმძღვანელობასა და აკადემიურ წრეებს შორის ხიდები ჩანგრეულია და ცალკეა აკადემია და ცალკე - ქალაქის ადმინისტრაცია. იმედი მაქვს, შემდგომში ეს ურთიერთობა გამთელდება.

გამწვანების ხერხებზეც მოგახსენებთ. არსებობს გამწვანების და საუკეთესო მიკროკლიმატის შექმნის რამდენიმე ხერხი. შეიძლება იყოს გამჭოლი სისტემა, ანუ ერთია იარუსიანი ნარგავები, ნახევრად გამჭოლი ანუ “აჟურული” სისტემა, სადაც ემატება ბუჩქნარი, რომელიც ჩვენში მივიწყებული დენდროლოგიური სახეობაა და თავის შეუცვლელ როლს თამაშობს, და მესამე - არაგამჭოლი, სამიარუსიანი სისტემა. ხეების სიმაღლის მიხედვით პირველი იარუსი შეიძლება იყოს მუხა, მეორე - ცაცხვი და ბუჩქები. თბილისის პირობებში, სადაც გაბატონებულია ჩრდილო-დასავლეთის ქარი, რომელიც ქართა ლექსიკონშიც არის შესული, როგორც თბილისური ქარი, ის განსაკუთრებით საგრძნობია ზოგიერთ უბანში, ისეთში, როგორც არის დიდი დილომი, ნუცუბიდის პლატო და ა.შ. ეს ხერხები თავის დროზე არ ყოფილა გამოყენებული.

ქალაქგეგმარების კიდევ ერთი საკითხია ქალაქში საბალანსო ერთეულების ფილოსოფიაზე დაბრუნება. ავადსახსენებელ საბჭოეთში ეს თემა კარგად იყო ცნობილი. მოგეხსენებათ, ქალაქების გეგმარებითი სტრუქტურა მომსახურების საფეხურების მიხედვით იყო აგებული და ქალაქი დაყოფილი იყო საბალანსო ერთეულებად. დღეს ქალაქის ხელმძღვანელობა გვეუბნება და თავს იწონებს იმით, რომ საშუალო სტატისტიკურ თბილისელზე მოდის უშენი ტერიტორიების ამდენი და ამდენი მეტრი. ეს მივიღეთ იმის შედეგად, რომ 2006 წელს ქალაქის შემოგარენი, ე.წ. ზემო თბილისი, საზაფხულო თბილისი, სააგარაკო ზონა, “აგარანი” ინკორპორირდა ქალაქში და შედეგად მივიღეთ ძალიან კარგი საშუალო მაჩვენებელი. მაგრამ ეს ძალიან ჰგავს საშუალო ტემპერატურას საავადმყოფოში. დაახლოებით ასეთი ხრიკი გამოიყენა წინა ხელისუფლებამ, რაც რა თქმა უნდა მიუღებელია. ქალაქში გამოყოფილი უნდა იყოს ერთეულები, სადაც უნდა მივალწიოთ მწვანე ფართობების ნორმატიულ რაოდენობას.

ყველა ინტერესდება, რამდენი კვადრატული მეტრი გამწვანება მოდის მსოფლიოში ერთ სულ მოსახლეზე. რა თქმა უნდა ეს ბევრ რამეზეა დამოკიდებული - გეოგრაფიულ განედზე, კლიმატურ პირობებზე, ქალაქის სიდიდეზე, მაგრამ ზოგადად მიღებულია 21 მეტრი. სხვათა შორის საბჭოთა ქალაქმშენებლობა ზუსტად ამას უმიზნებდა გენერალური გეგმების პერსპექტიულ განგარიშებას. 21 მეტრი უნდა ყოფილიყო საბჭოთა ქალაქების გენერალური გეგმების საანგარიშო ვადის დასრულებამდე. მაგრამ ვიმეორებ, რომ ეს საშუალო საქალაქო მაჩვენებელია. ქალაქი ვერ იტანს ერთგვაროვნებას. მსოფლიო ქალაქებშიც არის განსხვავებები. ნიუ-იორკში ეს არის ძალიან დიდი დიაპაზონი ფართობებისა. მანჰეტენში ერთ სულზე მოდის 3 კვ/მ, ბრონქსში 20 კვ/მ, ლონდონის 28-ე ოლქში - 23, 23-ე ოლქში - 0,4, პარიზში 0,3-დან 14 კვ/მ-მდე, ვენაში საშუალოდ - 17, ვენა ცნობილია თავისი მწვანე მშენებლობით. მაგრამ დიაპაზონი დიდია, ნახევრიდან 18 კვ/მ-მდე. თბილისში საკვლევაა ეს საკითხი და გამოსაყოფია ერთეულები. ალბათ კორექცია უნდა გაკეთდეს მოქმედი გენერალური გეგმისა და იქ ძალუმად უნდა შევიდეს მწვანე თემატიკა.

ძალიან ხშირად ჩვენი პატივცემული კოლეგები ტელევიზიით, პრესით აცხადებენ, რომ თბილისს არ გააჩნია მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა. თბილისს აქვს მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა, მაგრამ გააჩნია რა კუთხით შევხედავთ და

აქვს თუ არა მას ხარვეზები. თავისი ფილოსოფიით ეს გეგმა ფისკალურია და ნეოლიბერალურ იდეოლოგიას ეყრდნობა, მაგრამ ტექნოლოგიურად არის ბრწყინვალე თანამედროვე ნიმუში. სხვა საკითხია, როგორ ვიყენებთ მას. ტექნოლოგიურად ჩვენი საზოგადოება მზად არის მისი კორექტირებისთვის.

მოკლედ მოგახსენებთ ჩემს რეკომენდაციებს, მით უმეტეს, რომ შეხვედრას ესწრება ბატონი დავითი, რომელსაც ცხადია აინტერესებს ურბანისტების აზრი - არსებული ბალ-პარკების საზღვრების დადგენა და მათთვის სტატუსის მინიჭება. ასევე აუცილებელია მწვანე აუდიტის ჩატარება, მწვანე ასორტიმენტის ნომენკლატურის აღდგენა-განვითარება, სანიტარიული და ლანდშაფტური ჭრების ჩატარება, ზოგი ხე აუცილებლად უნდა მოიჭრას, სანერგე მეურნეობის განვითარება, ზოოპარკის გადატანა, დარგვისა და მოვლის ტექნოლოგიების დაცვა, მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმის კორექტირება, მცირე მდინარეების და მათი ხეობების რეაბილიტაცია, ქალაქის მთავარი დენდროლოგის ერთეულის აღდგენა. თბილისს ჰყავდა მთავარი დენდროლოგი, ჩვენს პერიოდში იყო ბატონი შალვა ისაკაძე. მაშინ ძალიან განვითარებული იყო თბილისში მეურნეობა, რამდენიმე ათეული ჯიში იყო ხისა და ბუჩქისა. ასევე აუცილებელია გამწვანების სტანდარტების შემუშავება თბილისისთვის, სტანდარტი არ არის სავალდებულო, მაგრამ ტექნიკური რეგლამენტი სავალდებულოა. სტანდარტს შეიმუშავებს ქალაქი, მაგრამ ტექნიკური რეგლამენტი ცენტრალური მთავრობის დასამტკიცებელია, თუმცა წინადადებების მიწოდება შესაძლებელია. ასევე უნდა გამოიყოს მწვანე თემის ჩართვა ურბანულ ინდიკატორებში. აქვე დავამატებ ჩემთვის ძალიან მტკივნეულ საკითხებს, მათი ფილოსოფია მწვანეა - მაწანწალა ძაღლების პრობლემა, საზოგადოებრივი ტუალეტების არარსებობა და პლასტიკური პარკები. ტირანა გადავიდა ქალაქის პარკებზე.

თათული თოდუა - ბატონმა ლადომ წარმოადგინა ქალაქმშენებლობის ხერხები, რამდენიმე მნიშვნელოვანი თეზისი და პრინციპი. ჩემთვის ძალიან საინტერესო იყო ლეღვთახევის მაგალითი, რომელიც მან წარმატებულად შეაფასა და მთავარი ფაქტორი, რის გამოც მისი აზრით ეს პროექტი წარმატებული იყო, იყო კომუნიკაცია ქალაქის ადმინისტრაციასა და სპეციალისტებს შორის. ასევე საინტერესო იყო რეკომენდაციები.

ჩვენი შემდეგი მომხსენებელი იქნება ანანო ცინცაბაძე, რომელიც პარტიზანულ მებაღეებს წარმოადგენს. ის პროფესიით იურისტი, შესაბამისად შეეცდება უფრო მეტი ყურადღება გადაიტანოს სამართლებრივ ჩარჩოებზე, ასევე ისაუბრებს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის მნიშვნელობაზე და სამოქალაქო აქტივიზმზეც გაგვიზიარებს საკუთარ მოსაზრებებს.

ანანო ცინცაბაძე - მოგესალმებით. ამ დისკუსიაზე იმიტომ ვარ მოწვეული, რომ მომიწია ქალაქგეგმარებითი და გამწვანების კანონმდებლობის შესწავლა, ანალიზი და აუცილებელი ცვლილებებისათვის სარეკომენდაციო პაკეტის მომზადება. როდესაც ურბანულ და გამწვანების სფეროში ქართულ კანონმდებლობას ჩახედავთ, ძირითადი შთაბეჭდილება, რაც იურისტს დარჩება, არის ის, თუ რა დამოკიდებულება აქვს ერთი მხრივ სახელმწიფოს, მმართველობას გარემოს მიმართ და რა დამოკიდებულება აქვს საზოგადოებას გარემოს მიმართ. ეს ძალიან ნათლად აისახება კანონმდებლობაში და იმ

საკანონმდებლო ბერკეტებში, რომელიც ჩადებულია კანონში და სხვადასხვა ნორმატიულ აქტებში. შთაბეჭდილება ცალსახაა. გარემო არის კარგი გამოწვევა, რესურსი იმისთვის, რომ გამოყენებულ იქნეს ეკონომიკური ეფექტიანობის საჩვენებლად. იმისათვის, რომ ხელისუფლებამ უპასუხოს ხალხის მოთხოვნას ეკონომიკურ წინსვლაზე საზოგადოებაში. სამწუხაროდ კანონმდებლობა აჩვენებს, რომ ასეთი ერთჯერადი ეკონომიკური ეფექტი მიიღწევა გარემოს, მწვანე საფარის და კულტურული მემკვიდრეობის ინტერესების უგულვებელყოფით.

ქალაქგეგმარების კანონმდებლობა საქართველოში ითვალისწინებს სხვადასხვა ურბანულ დოკუმენტს, რომლის არსი არის მწვანე საფარის, სარეკრეაციო ზონების და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა. სოვრცით კანონმდებლობაში ასევე ჩადებულია უამრავი ბერკეტი, რომელიც ადმინისტრაციას აძლევს დისკრეციულ უფლებამოსილებას, ერთი მხრივ მიაწოდოს დამცავი ზონები ასეთ ობიექტებს, მეორე მხრივ, მოუხსნას მისი პერსონალური გადაწყვეტილებების საფუძველზე. ასეთი მოხსნა შეიძლება არ იყოს განპირობებული კულტურული მემკვიდრეობის ან მწვანე საფარის ინტერესებით, თუმცა ადმინისტრაციამ აღიაროს ის, როგორც კანონიერი და მართლაც კანონიერი იქნება, ვინაიდან კანონი დღეს იძლევა ამის საშუალებას.

სპეციალურ ზონალურ შეთანხმებაზე მინდა გავამახვილო ყურადღება, რადგან კანონში ჩადებული ეს ბერკეტი გახდა წყარო იმ ძალიან მძიმე დარღვევებისთვის, როგორც არის ვაკის პარკში დაგეგმილი მშენებლობა, საბურთალოს პარკი, სოლოლაკის ქედზე არსებული შუმის ბიზნეს-ცენტრი, რომელიც უხეშად შეიჭრა და დაარღვია ლანდშაფტური და ისტორიული გარემო. ეს იყო შოკისმომგვრელი ბერკეტი კანონში, რომელიც მერს აძლევდა დისკრეციულ უფლებამოსილებას გარკვეული თანხის გადახდის საფასურად ხელშეკრულება გაეფორმებინა კერძო პირისთვის და ის, რაც განაშენიანების დადგენილი პარამეტრებით აკრძალული იყო, დაეშვა კონკრეტულ ობიექტებზე. ზონალობის ცვლა შეიძლებოდა არა მხოლოდ ამ საშუალებით, არამედ იყო საკრებულოს გადაწყვეტილება ამა თუ იმ ზონის მოხსნის შესახებ. გარდა ამისა იყო კოეფიციენტების ცვლა და ამან მიგვიყვანა იმ პრობლემამდე, რაც არის დაზიანებული მწვანე საფარი, მხატვრის სახლის ადგილას ჩადგმული ჩემი აზრით უსახური ნაგებობა, პირველი სკოლის უკან აშენებული ძალიან მძიმე კონსტრუქცია და ა.შ.

რა შეიძლება დაუპირისპირდეს ყოველივე ამას სამოქალაქო აქტივობის მხრიდან? რა თქმა უნდა სამოქალაქო აქტივიზმი და პროტესტი. “ორჰუსის კონვენცია”, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო აქტი, რომელსაც საქართველო ჯერ კიდევ 2000 წელს მიუერთდა, პირდაპირ ავალდებულებს ადმინისტრაციას, ისეთი დოკუმენტაციის მიღების დროს, რომელიც გავლენას იქონიებს გარემოზე, ბუნებაზე, კულტურულ მემკვიდრეობაზე, უზრუნველყოს მოქალაქეების მარტივი ჩართულობა. მოქალაქეების უფლება, ჩართულნი იყვნენ ქალაქგეგმარებითი დოკუმენტების დამუშავებაში, ქართულ კანონმდებლობაშიც არის გათვალისწინებული. თუმცა პრაქტიკაში ეს ბერკეტი გამოიყენება იმგვარად, რომ შესრულებული იყოს ფორმალური მოთხოვნები. ინფორმაციის მიწოდება ამა თუ იმ დოკუმენტის დამუშავების შესახებ არასაჯაროდ მიმდინარეობს, შეიძლება გამოიკრას ადმინისტრაციული ორგანოს ვებგვერდზე, და საზოგადოებისთვის არ იყოს ადვილად ხელმისაწვდომი. ამან იქონია თავისი გავლენა და დღეს ქალაქში არსებული მძიმე მდგომარეობა ამის ნათელი მაგალითია.

სახელმწიფო კარგად აცნობიერებს ამ პრობლემებს. თებერვალში დამუშავდა ახალი სივრცითი კოდექსი. პროფესიონალების უმრავლესობა ამ პრობლემურ საკითხებს რა თქმა უნდა პირდაპირ აყენებდა და ურბანისტებიც და იურისტებიც მიუთითებდნენ კანონის პრობლემურ მხარეებზე, რათა აღარ გაგრძელებულიყო მწვანე საფარისა და კულტურული მემკვიდრეობის ასეთი უხეში ხელყოფა. რეალურად მომზადდა მეტნაკლებად მისაღები კანონი. მეორე, რაც მაფიქრებინებს, რომ სახელმწიფო საქმის კურსშია და იცნობს ამ პრობლემებს, არის პროცესი, რომელიც დაიწყო პარლამენტის გარემოსდაცვითმა კომიტეტმა. პარტიზანი მებალები მიწვეულები იყვნენ “მწვანე ნარგავების განსაკუთრებული დაცვის შესახებ” კანონის განხილვაზე. ამ კანონს აქვს ასეთი ხმამაღალი სათაური, თუმცა განსაკუთრებული დაცვის ბერკეტებს არ იცნობს. იქ საუბარია განადგურებული მწვანე საფარის დაცვასა და აღდგენითი ღირებულებების გადახდაზე. თუმცა ეს ღირებულებები მიემართება ბიუჯეტში, მას არ აქვს მიზნობრივი დანიშნულება და ვერ უზრუნველყოფს ბიომრავალფეროვნების აღდგენას და კომპენსაციას.

ჩვენ საკანონმდებლო პაკეტი მოვამზადეთ როგორც ამ კანონში, ისე საჯარო განხილვების დროს. კარგი, რაც სივრცითი კოდექსის ახალმა პროექტმა მოიტანა, იყო ის, რომ საზოგადოება ჩართული უნდა იყოს ყოველი ცალკეული ქალაქგეგმარებითი დოკუმენტის დამუშავებაში, ადმინისტრაციული კოდექსის საჯარო წარმოებისთვის არსებული წესებით. საჯარო წარმოებისთვის არსებული წესი არის მოქალაქეებისთვის ძალიან მისაღები და კომფორტული ფორმა, იმისათვის, რომ გამოხატონ საკუთარი აზრი, როგორც პროფესიონალებმა, ისე დაინტერესებულმა მოქალაქეებმა.

ბატონმა ლადომ აღნიშნა, რომ თბილისს აქვს მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა. ეს ასეა, თუ გავითვალისწინებთ ძველ პრაქტიკას, რომ პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმა საკრებულომ განმარტა როგორც მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა. მაგრამ ძალიან მგრძობიარე უბნებს, ისეთი, როგორც არის ძველი თბილისის ისტორიული ზონა, სარეკრეაციო ზონები, არ გააჩნიათ განაშენიანების რეგულირების გეგმები. ვერ გეტყვით, განაშენიანების რეგულირების გეგმა უნდა არსებობდეს თუ არა ქალაქისთვის ერთი მთლიანი, მაგრამ როგორც იურისტს, შოკი მომგვარა იმ ფაქტმა, რომ ნებისმიერი კერძო პირი, რომელიც აპირებს რაიმეს მშენებლობას, აქვს საშუალება თავად დაამუშავოს განაშენიანების რეგულირების გეგმა და ის შესთავაზოს მერიას. მერია კი არ უდგენს კერძო პირებს, ინვესტორებს, რა ჩარჩოში უნდა ჩაეტონ, რა კოეფიციენტები უნდა დაიცვან, არამედ ინვესტორი თავისი ინტერესებიდან გამომდინარე ქმნის განაშენიანების რეგულირების გეგმას და სთავაზობს მერიას განსახილველად. ეს მიუღებელი პრაქტიკაა და ძალიან გამიხარდა, როდესაც გავიგე, რომ სახელმწიფომ ეს იცოდა, გაცნობიერებული ჰქონდა და აპირებდა საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებას.

თუმცა მას შემდეგ რაც დავასრულეთ “მწვანე ნარგავების შესახებ” კანონზე მუშაობა და წარვადგინეთ შენიშვნების პაკეტი, ჩვენი, ასევე მოძრაობების სხვა შენიშვნები საბოლოო კანონპროექტის მომზადებისას არ გაუთვალისწინებიათ. კანონპროექტი პარლამენტის კომიტეტებს განსახილველად იმგვარად წარედგინა, რომ არ ითვალისწინებს მნიშვნელოვან საკითხებს, რამაც პრაქტიკაში გვაჩვენა, რომ პრობლემები წარმოიშვა. ეს საკითხებია საკომპენსაციო ღონისძიებები, ამ კანონის

გავრცელება არა მხოლოდ თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში, არამედ კერძო პირების საკუთრებაში არსებულ ქონებაზე, არ ითვალისწინებს სამართლებრივი ჩარჩოს დაწესებას ქალაქის მერიის გამწვანების სამსახურისთვის. ფაქტობრივად ქალაქის მერიის გამწვანების სამსახური აკმაყოფილებს ყველა შესულ მოთხოვნას მწვანე საფარის ჩეხვის საფუძველზე და პრეტენზიები, თუ რატომ გაიცა ნებართვა, მთავრდება იმით, რომ ეს არის მათი სამსახურეობრივი მოვალეობა, რაც პრინციპში ასეც არის, რადგან მათ არ გააჩნიათ საკანონმდებლო ჩარჩო.

ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია ის, რომ ექვი მეპარება მიიღონ სივრცითი კოდექსი იმ სახით, რა სახითაც საჯარო განხილვებზე პროფესიონალებმა მოითხოვეს. ექვი გამიჩინა პროექტმა, “პანორამა თბილისი”. იგი ჯერ მხოლოდ კონცეფციის სახით არის წარმოდგენილი, მაგრამ უკვე არღვევს “კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ” საქართველოს კანონს. იმიტომ რომ პროექტი დაგეგმილია თბილისის ისტორიულ ზონაში. ამ ზონისთვის ასეთი შეუფერებელი კონსტრუქციების აშენება, კანონით ძალიან კონკრეტულად არის განსაზღვრული, რომ შეუძლებელია. ძალიან მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს დამოკიდებულება, მით უმეტეს ისეთი პერსონის დამოკიდებულება, რომელიც პრეტენზიას აცხადებს გახდეს ქალაქის მნიშვნელოვანი ადმინისტრატორი. ქალაქის, რომელიც წარდგენილი იყო “იუნესკოს” კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სიაში შესატანად, და ვერ შევიდა მხოლოდ იმიტომ, რომ ქალაქს არა აქვს მენეჯმენტის ადეკვატური გეგმა. ეს არის ძალიან ძვირფასი ქალაქი. შეიძლება ამ საკითხებით დაინტერესებული მოსახლეობის ნაწილი არ არის მოსახლეობის უმრავლესობა, მაგრამ ამ საკითხებით დაინტერესებული მოსახლეობა არის ძალიან აქტიური მოსახლეობა და არ დაიშურებს არც ინტელექტუალურ, არც სამოქალაქო რესურსს იმისთვის, რომ დაცული იყოს სარეკრეაციო და ისტორიული მემკვიდრეობის ზონები.

თათული თოდუა - ძალიან საინტერესო მოხსენება მოვისმინეთ. შევიტყვეთ სპეციალური ზონალური შეთანხმების შესახებ, რომელიც იძლევა შესაძლებლობას, რომ აკრძალული საქმიანობა შეთანხმების შედეგად განხორციელდეს. ანაწომ ასევე ისაუბრა სივრცითი კოდექსის პროექტის შესახებაც და გამოხატა სკეპტიციზმი მისი ამ რედაქციით მიღებასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით პროექტის, “პანორამა თბილისი”, პრეზენტაციის შემდეგ. ანაწომ ისაუბრა “მწვანე ნარგავების განსაკუთრებული დაცვის შესახებ” კანონის პროექტზე. მას მიაჩნია, რომ იგი არ უზრუნველყოფს ეფექტიან ბერკეტებს ამ ნარგავების დასაცავად, ასევე ისაუბრა განაშენიანების რეგულირების გეგმის არარსებობისა და მისი მნიშვნელობის შესახებაც.

ახლა კი მოვუსმინოთ ბატონ დავით ნარმანიას. პირველმა ორმა მომხსენებელმა ამოწურა არსებული პრაქტიკის და წარსულის ხარვეზები, ამიტომ ვფიქრობ, საინტერესო იქნება შევიტყოთ მომავლის ხედვის შესახებ, რომელიც მერობის კონკრეტულ კანდიდატს გააჩნია.

დავით ნარმანია - მოგესალმებით. ძალიან მნიშვნელოვანია ადამიანთა ამ წრეში ჩემი მოსაზრებების წარდგენა და თქვენი მოსაზრებების მოსმენა იმასთან დაკავშირებით, რამდენად მისაღებია ეს ხედვები საზოგადოებრივი თვალსაზრისით.

ორი ძალიან საინტერესო მოხსენება მოვისმინეთ. როგორც ურბანული განვითარების, ისე გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით ძალიან მნიშვნელოვანია ის მომენტები, რაზეც გაკეთდა აქცენტი. თუმცა თემა, რომელზეც დღეს ვსაუბრობთ, არ არის მარტივი და მხოლოდ ერთკომპონენტური. როდესაც ვსაუბრობთ ქალაქგანვითარების მწვანე განზომილებაზე, აქ ქალაქის განვითარებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე აქცენტის გაკეთება ისე, რომ მწვანე განზომილების ძირითადი პოსტულატები იყოს დაცული, არც ისე მარტივია.

ჩემს მოხსენებას სამ ძირითად ნაწილად დავყოფ და შევეცდები პირველი ხუთი წუთი ხაზი გავუსვა ძირითად პრობლემატიკას. შემდეგი ხუთი წუთი ვისაუბრებ ხედვაზე, როგორ უნდა განვითარდეს ქალაქი და მისი მწვანე კომპონენტი, და ბოლოს გავაკეთებ რეზიუმირებას. არსებული პრობლემების შესახებ უკვე ითქვა, მაგრამ მაინც ვიტყვი, რომ “მერსერის” კვლევის მიხედვით, რომელიც 2013 წელს ჩატარებული შედარებით ბოლო კვლევაა, 191 ევროპული ქალაქიდან თბილისი განვითარების და სიმწვანის თვალსაზრისით ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა. ვიზუალურად თუ გვინდა ამის ნახვა, დედაქალაქის სამი აეროგადაღება უნდა ავიღოთ. პირობითად ეს შეიძლება იყოს მე-20 საუკუნის ბოლო, 21-ე საუკუნის დასაწყისი ანუ 2000-იანი წლების დასაწყისი, ვიდრე მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა გაკეთდებოდა და მისი შემდგომი პერიოდი. ორი დიამეტრულად განსხვავებული სურათი გვაქვს. ერთი მხრივ გვაქვს მწვანე საფარის შემცირების ტენდენცია, და მრუდი დაღმავალია და მეორე მხრივ, ქალაქის ურბანული ნაწილი, მშენებლობის კომპონენტი იზრდება და ქალაქში მუდმივად მიმდინარეობს მშენებლობები მწვანე საფარის ხარჯზე.

ამას თან ერთვის “მერსერის შეთანხმება”, რომელიც მოიცავს ძალიან ბევრ კომპონენტს და მათ შორის მნიშვნელოვანია CO₂-ის მასის 20%-ით შემცირების კომპონენტი. აქვე სახელმწიფოს გააჩნია კონსტიტუციის 37-ე მუხლით გარანტირებული ვალდებულება, რომ უზრუნველყოს და დაიცვას ადამიანების ჯანსაღი გარემო. ამიტომ საკანონმდებლო ზოგადი ჩარჩო გვაქვს. აქ საუბარი იყო იმაზე, თუ როგორ უნდა განვითარდეს საკანონმდებლო ჩარჩო და ვეთანხმები, რომ ის უნდა იყოს დახვეწილი იმისათვის, რომ დედაქალაქის მერიაში ცალკეულ ჩინოვნიკებს არ მიეცეთ სუბიექტური გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობა. აქვე ძალიან მნიშვნელოვანია გვეჩვენოს ხედვა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა განვითარდეთ.

კიდევ ერთი სტატისტიკური ციფრი, რაზეც ბატონი ლადოც საუბრობდა. ჩემთვის, როგორც ეკონომისტიკის სტატისტიკური მონაცემები ძალიან ბევრს ნიშნავს. მაგალითად 2001 წელს ერთ სულ მოსახლეზე დედაქალაქში მწვანე საფარის მოცულობა 4,65 კვ/მ იყო, შემდეგ ძალიან მნიშვნელოვნად შემცირდა, მაშინ როცა ევროპის ერთ-ერთ ქვეყანაში, უნგრეთში არის 16 კვ/მ, ანუ თითქმის ხუთჯერ მეტი. არის ისეთი ქალაქებიც, სადაც ეს ციფრი კიდევ უფრო მეტია. სპეციალურად არ დავასახელებ ის ქალაქები, სადაც გამწვანების კოეფიციენტი ბევრად მაღალია და ქალაქებში ძალიან დიდი ტყის მასივები გვხვდება, მაგალითად ბერლინი, რომელიც ჩემი საყვარელი ქალაქია.

პროგრამული კომპონენტები, რომლითაც წარვდგები ამომრჩევლის წინაშე, მოიცავს რამდენიმე საკვანძო კომპონენტს და ერთ-ერთი კომპონენტია სწორედ ქალაქგანვითარება როგორც ურბანული, ისე განვითარების და გამწვანების

თვალსაზრისით. ჩვენი ხედვა ეფუძნება ერთი მხრივ მდგრადი განვითარების ძირითად და ამოსავალ პრინციპებს, სადაც გარემოსდაცვითი კომპონენტი, ისევე როგორც სტაბილური განვითარება, ერთ-ერთი ამოსავალი პრინციპი იქნება, მეორე მხრივ კი ეფუძნება ქალაქისთვის რეალურად ცოცხალი და მოქმედი განვითარების გენერალური გეგმის შემუშავებას, რომელიც იქნება განვითარების ძირითადი ორიენტირი. მესამე ძალიან მნიშვნელოვანი კომპონენტი იქნება არა მხოლოდ გამწვანებასთან დაკავშირებული საკითხი, არამედ მთლიანად გარემოსდაცვითი კომპონენტი, რომელიც რამდენიმე საკითხს მოიცავს.

კულტურული მემკვიდრეობა, არსებული იერსახის შენარჩუნება და მშენებლობის მოწესრიგება ერთ-ერთი უმთავრესი მომენტი იქნება. იქ, სადაც არსებობს ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობა, და რაც უმნიშვნელოვანესი სიმდიდრეა ჩვენი დედაქალაქისთვის, უნდა უნდა შენარჩუნდეს და განვითარდეს. თუმცა საკითხი ასე დგას, როგორ მოვახერხოთ დაზიანებულის პირვანდელი სახის აღდგენა. აქ ორი მიდგომა გვაქვს: ერთი არის საჯარო კერძო პარტნიორობის კომპონენტი და მეორე - წმინდა საბიუჯეტო რესურსების მიმართვა. ეს ჩემი აზრით ღირს იმად, რომ შევინარჩუნოთ, რადგან ტურისტული, კულტურული და ბევრი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია.

როდესაც ვსაუბრობთ ქალაქგანვითარების გენერალურ გეგმაზე, ამ გეგმის კონტექსტში ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება: პირველი - აუცილებლად გვქონდეს შესწავლილი სატრანსპორტო ნაკადები, მარშრუტები და მიმართულებები და ამაზე დაყრდნობით გადავაწყოთ ქალაქში მოძრაობის მარშრუტები. დღის განმავლობაში აუცილებლად უნდა შეიზღუდოს დასუფთავების, ნაგვის მანქანების და სადისტრიბუციო მანქანების მოძრაობა. მათ უნდა მიეცეთ კონკრეტული დრო დილის 8 საათამდე იმისათვის, რათა ის, რაც გასატანია, გაიტანონ და ის, რაც მისატანია სავაჭრო ცენტრებში, მიიტანონ და საღამოს, როცა მოძრაობის ძირითადი ნაწილი დასრულდება, ამის შემდეგ იმოძრაონ. იქ, სადაც მეტი შესაძლებლობაა და სამი და მეტი ზოლი არსებობს, შესაძლებელია მათ დღის განმავლობაშიც იმოძრაონ. ამის მიზანია მანქანების გაჩერების შედეგად საწვავის წვით გამოწვეული მავნე გამონაბოლქვის კონცენტრაციის შემცირება. მეორე - ძალიან მნიშვნელოვანია შევისწავლოთ სატრანსპორტო მოძრაობის ნაკადები, როგორც სამარშრუტო ტაქსების, ისე ავტობუსების მოძრაობის გრაფიკი გადაეწყოს ხელახლა.

ქალაქგანვითარების გენერალურ გეგმაში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა დაიკავოს შემდეგმა კონცეპტუალურმა ხედვამ: პირველი - აუცილებლად უნდა გამოიყოს ცალკე რეკრეაციული ზონები, როგორც ხელუხლებელი ზონა, საიდანაც შესაძლებელია მხოლოდ იმ ხის ან ბუჩქის მოჭრა, რომელიც ბატონ ლადოს სიტყვებით რომ ვთქვათ, აუცილებლად საჭიროებს გამოხშირვას. არ უნდა მოვიქცეთ ისე, როგორც მოიქცნენ ჩვენი წინამორბედები და რეკრეაციული ზონები ერთ-ერთი ცვლილებით საზოგადოებრივ საქმიან ზონებად აქციეს და თავისუფალი სივრცე მისცეს კომპანიებს მოსაკრებლის გადახდის სანაცვლოდ მოეხდინათ მწვანე საფარის ხელყოფა.

ქალაქგანვითარების გენერალურ გეგმაში აუცილებლად გამოიყოფა სამრეწველო და სამშენებლო ზონები შესაბამისი კოეფიციენტებით. რასაკვირველია იარსებებს ის ურბანული ინდიკატორებიც, რომლითაც შევაფასებთ. აქედან გამომდინარე, პროგრამის

შესაბამისი ნაწილი იწყება სამიზნე ინდიკატორებით, ანუ იმ ძირითადი მისაღწევი მაჩვენებლებით, რაც იქნება მისაღწევი შემდგომი ოთხი წლის განმავლობაში.

დავუბრუნდეთ გამწვანების და გარემოს დაცვის კომპონენტს. გარემოსდაცვითი კომპონენტი არ შემოიფარგლება მხოლოდ მწვანე ნარგავების შენარჩუნებით ან მწვანე საფარის განვითარებით. ბაღების, პარკების, სკვერების, ხეივნების, ზოოპარკის გარდა ვგულისხმობთ ქარსაცავი ზოლების განვითარებასაც მინიმუმ სამ ტერიტორიულ ნაწილში - დიდ დილომში, გლდანსა და ნუცუბიძეზე. ეს არის ის სამი ძირითადი ზონა, საიდანაც ქარის ძლიერი მასები მოემართება დედაქალაქში. ეს არა მარტო დისკომფორტს იწვევს, არამედ გადაადგილებს მტვრის დიდ მასებს. გარემოსდაცვით კომპონენტში ასევე ვგულისხმობთ სუფთა წყალს. სუფთა წყალს მდინარე მტკვარში და იმ ათ მცირე მდინარეში, რომელიც მტკვარს უერთდება. თუმცა გამომდინარე იქიდან, რომ მტკვარი არ არის მხოლოდ საქართველოს საკუთრება, თურქეთში იღებს სათავეს და აზერბაიჯანში ჩაედინება, და დედაქალაქი მისი მხოლოდ მცირე კომპონენტია, ბუნებრივია მასზე პასუხისმგებლობას თავიდან ბოლომდე ჩვენ ვერ ავიღებთ. თუმცა რაც ყველაზე მეტად აბინძურებს მტკვარს, ჩამდინარე წყლები, კანალიზაცია, ეს კომპონენტი უნდა მოწესრიგდეს. ამისთვის თბილისის წყალმომარაგების კომპანიას უნდა მოვთხოვოთ დაიცვას თავისი საინვესტიციო ვალდებულება. მას საინვესტიციო ვალდებულებად უდევს შესაბამისი გამწმენდი ნაგებობის მოწყობა. გარდა ამისა მცირე მდინარეებსაც ბევრი დამაბინძურებელი ჩააქვს მტკვარში. ზოგიერთ ქვეყანაში იყრება ნაგავი, ზოგიერთში კი ასევე ჩაედინება ჩამდინარე წყლები და ეს ყველაფერი საბოლოოდ მდინარე მტკვარში იყრის თავს.

ძალიან მნიშვნელოვანი კომპონენტია დასუფთავება და ნაგავსაყრელის მართვა. თუმცა აჯობებს ვთქვათ ნაგავსაყრელები, რადგან გვაქვს ძველი, ე.წ. ნახევრად დახურული ნაგავსაყრელი გლდანის ტერიტორიაზე და ახალი - სამგორის რაიონის ტერიტორიაზე. მნიშვნელოვანია როგორც ძველის კონსერვაცია ისე შედარებით ახალგახსნილი ნაგავსაყრელის კონცენტრაცია. შევხვდი ამ უბნის მოსახლეობას, რომელსაც არა მარტო სუნთან დაკავშირებული დისკომფორტი აწუხებს. სხვათა შორის ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ნაგავსაყრელის აშენება აეროპორტთან ახლოს ასევე მოდის წინააღმდეგობაში სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ICAO) წესებთან, რომელთა თანახმად აეროდრომთან 13 კმ-ის რადიუსში არ უნდა იყოს ნაგავსაყრელი, ვინაიდან ფრინველების კონცენტრაცია თვითმფრინავებს საფრთხეს უქმნის. დასუფთავებასა და ნარჩენების გატანასთან დაკავშირებით უკვე ვისაუბრე, ამიტომ ახლა ამ საკითხზე აღარ შევჩერდები. მხოლოდ ერთს დავძენ, ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით მაინც უნდა დავითვალოთ ნაგვის ურნები, რათა გადავსებული ნაგვის ურნები არ გვქონდეს ქალაქში. ნარჩენების გატანის გრაფიკსაც შევიმუშავებთ, ასე რომ ეს საკითხები ერთ კონტექსტში უნდა განისაზღვროს.

ძალიან მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი საპირფარეშოების კომპონენტი. არა მარტო თითოეული ჩვენგანისთვის საცხოვრებლად უფრო მიმზიდველი გარემოს შექმნისთვის, არამედ ტურისტული თვალსაზრისითაც. ამიტომ ჩვენს პროგრამაში მოცემული იქნება საცხოვრებლად მიმზიდველი გარემოს შექმნის, ასევე ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის კომპონენტი და ამ თვალსაზრისით, ეს ისევე როგორც მაწანწალა ცხოველებთან დაკავშირებული კომპონენტი, მოცემულია.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ენერგოეფექტიანი მშენებლობა. მსოფლიო ძალიან წინ წავიდა ამ თვალსაზრისით. ჩვენთან სამწუხაროდ ძალიან იშვიათად ვხვდებით ენერგოეფექტიან მშენებლობას, რომელიც არ გულისხმობს მხოლოდ და მხოლოდ იმას, რომ ჩვენს მიერ აშენებულმა შენობამ მოგვცეს ელექტროენერჯის ან გაზის დაზოგვის საშუალება. ამას ბევრ სხვა დადებითი ეფექტიც გააჩნია. იქ, სადაც ვზოგავთ ელექტროენერჯის და გაზს, ვზოგავთ ბუნებასაც.

დედაქალაქში მოსვლისთანავე საზოგადოებასთან, ექსპერტებთან ძალიან მჭიდრო კომუნიკაცია გვექნება. ქალაქგანვითარების გენერალურ გეგმაში მნიშვნელოვან ცვლილებებს შევიტანთ. შევიმუშავებთ ცალკე სტრატეგიას ქალაქში მწვანე საფარის განვითარებასთან დაკავშირებით. ნარჩენების მართვასა და მასთან დაკავშირებულ კომპონენტთან დაკავშირებით ასევე ჩავატარებთ ცალკე კვლევას და მომზადდება დოკუმენტი, რომლის საფუძველზეც გადალაგდება შესაბამისი პოლიტიკა. პერიოდულად საზოგადოებას ჩავაბარებთ ანგარიშს ჩვენი მიღწევების შესახებ როგორც ქალაქგანვითარების ისე მწვანე კომპონენტის განვითარების თვალსაზრისით. თითოეული ჩვენგანის უმთავრესი ამოცანა უნდა იყოს, რაც შეიძლება მჭიდრო თანამშრომლობით, საჯარო სექტორმა, საზოგადოებრივმა სექტორმა და კერძო სექტორმა შევძლოთ და მოვახერხოთ უკეთეს ქალაქში ცხოვრება.

თათული თოდუა - ბატონმა დავითმა წარმოადგინა საკუთარი ხედვა ქალაქგანვითარების პრობლემურ საკითხებთან დაკავშირებით. იგი შეეხო სატრანსპორტო ნაკადების შესწავლის და გადაწყობის საკითხებს, სარეკრეაციო ზონების საკითხს, მან ისაუბრა ქარსაცავი ზოლების აუცილებლობაზე, სუფთა წყლის პრობლემატიკაზე, დასუფთავებისა და ნაგავსაყრელების მართვაზე, ენერგოეფექტიან მშენებლობაზე. ვფიქრობ აუდიტორია უკვე მზად არის დისკუსიის აქტიური ნაწილისთვის, რომელიც მის აქტიურ მონაწილეობას გულისხმობს.

ლალი პერტენავა, ხელოვნებათმცოდნე - პირველი კითხვა ქალბატონ ანანო ცინცაბაძეს მიიწია დავუსვა. მაინტერესებს თუ არის მისთვის ცნობილი ახალი საკანონმდებლო ინიციატივის თაობაზე მშენებლობის შესახებ და რა შეიძლება ამას მოყვეს. ორი კითხვა მაქვს ბატონ დავით ნარმანიასთან: რა აზრის არის პროექტის, “პანორამა - თბილისი”, შესახებ. თუ გეგმავს რაიმე ცვლილებას კაზრეთის ეკოლოგიურ კატასტროფასთან დაკავშირებით. ან თუ გაატარა რაიმე ღონისძიება ამ კუთხით წინა პოზიციის დროს.

ვახუშტი მენაბდე, “ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი” - ბატონ დავითთან მაქვს კითხვა. რას აპირებთ თქვენი მერობის შემთხვევაში, რა შეიცვლება ქალაქში ფეხითმოსიარულე ადამიანების უფლებების სასარგებლოდ? ორ საილუსტრაციო მაგალითს მოვიყვან, რაც რა თქმა უნდა არ ამოწურავს ამ პრობლემებს. ერთია ტროტუარზე პარკინგი და მეორე - შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების გადაადგილებისთვის სრულიად შეუძლებელი სივრცე. ეს განსაკუთრებით ეხება მიწისზედა და მიწისქვეშა გადასასვლელებს.

სულხან სალამე, “საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია” - აქ ითქვა, რომ სახელმწიფო აცნობიერებს გამოწვევებს და პრობლემებს. მე მგონი ვერაფერსაც ვერ აცნობიერებს, განსაკუთრებით კულტურული მემკვიდრეობის მიმართულებით. ან თუ აცნობიერებს, მაგრამ მაინც იმას აკეთებს, რასაც აკეთებს, მაშინ ძალიან ცუდად ყოფილა ჩვენი საქმე. ამის დასტურად მოვიყვან კანონპროექტს, რომელიც დღემდე არის პარლამენტში და ძეგლისთვის გამარტივებული სახით სტატუსის მოხსნას ეხება. ამას სერიოზული აჟიოტაჟი მოჰყვა. კანონპროექტი დღეს შეჩერებულია, მაგრამ საუბარია უწყებათაშორისი საბჭოს შექმნაზე, სააგენტოს ფარგლებში, რომელიც სრულიად განსაკუთრებული ფენომენია და მისი მსგავსი არ მინახავს. ყოველ შემთხვევაში ამ მაგალითის მიხედვით არ ჩანს, რომ სახელმწიფო აცნობიერებს ან ზრუნავს პრობლემის მოგვარებაზე.

ბატონი დავითი შეეხო კერძო-საჯარო პარტნიორობის ინსტიტუტის შემოტანას, რაც ძალიან საინტერესო თემაა. ჩვენ ამ საკითხზე ვმუშაობთ და ალბათ კარგი იქნება, თუ ცოტა მეტს გვეტყვი ამ საკითხებზე. ასევე მაინტერესებს საჯარო ფინანსების ხარჯვის საკითხი კულტურული მემკვიდრეობის რეაბილიტაცია-რესტავრაციის კუთხით. ჩვენ ძალიან ცუდი გამოცდილება გვაქვს ამ მიმართულებით. ბოლო რვა წლის განმავლობაში თბილისმა 680 მლნ დახარჯა რეაბილიტაცია-რესტავრაციისა და ინფრასტრუქტურის პროექტებზე ფონდების საშუალებით, მაგრამ რა შედეგიც მივიღეთ, ყველა კარგად ხედავთ. თქვენ როგორ უყურებთ ამ საკითხს, ისევ ფონდების საშუალებით მოხდება თუ პროცესი გამჭვირვალე იქნება და ჩაერთვებიან სპეციალისტები?

თამარ ნარმანია, სტუდენტი - ბატონო დავით, სატრანსპორტო განვითარების იდეებზე ისაუბრეთ. ხომ არ ფიქრობთ, რომ შეზღუდვები, რომელიც ახსენეთ, უკმაყოფილებას გამოიწვევს დისტრიბუტორებში და დისტრიბუციით მოსარგებლე სუპერმერკეტებში?

- ბატონო დავით, აღნიშნეთ, რომ ახალ გენერალურ გეგმაში რეკრეაციული ზონები დაცული იქნება. შეგიძლიათ დააზუსტოთ დაცვის მექანიზმები? ეს ხომ არ გულისხმობს ამ მიწების პრივატიზაციის აკრძალვას? უკვე პრივატიზებულ ფართობებთან დაკავშირებით თუ აპირებთ მოქმედებას?

დავით გოგიშვილი - ბატონო დავით, როგორც აღნიშნეთ, მერობის შემთხვევაში თქვენი ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი იქნება, მაქსიმალურად ჩართოთ საზოგადოება გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ძნელია ამის დაჯერება, იმიტომ რომ თქვენი, როგორც მერობის კანდიდატის ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი იყო პროექტის, “პანორამა თბილისი”, პრეზენტაციაზე გამოჩენა, რაც ჩემი აზრით იმ პრაქტიკის გაგრძელებაა, რასაც წინა ხელისუფლება აკეთებდა, როდესაც სახელმწიფო ფულით დაფინანსებული და წარმოდგენილი პროექტების დროს მერობის, პრეზიდენტობის ან მაჟორიტარობის კანდიდატები იყენებდნენ ამ რესურსს საკუთარი თავის წარმოსაჩენად. ამასთან, თქვენც და იქ მყოფმა სხვა ადამიანებმაც ეს პროექტი წარმოაჩინეთ, როგორც უკვე არსებული, რაც აუცილებლად უნდა გაკეთდეს.

როდესაც დისტრიბუტორებზე და ნაგვის გამტანებზე ვსაუბრობთ, ალბათ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ადამიანებს, რომლებიც ამ საქმით არიან დაკავებული, ყველაზე დაბალი შემოსავალი აქვთ და ათიდან ექვს საათამდე მუშაობა და გადაადგილება არ არის ყველაზე მნიშვნელოვანი უფლება ქალაქში. ნიუ-იორკში ბლუმბერგის მერობის დროს სცადეს ასეთი გადაწყვეტილების მიღება და ძალიან უარყოფითი შედეგები მოჰყვა ამ ყველაფერს.

დავით ნარმანია - “პანორამა თბილისის” პრეზენტაციაზე რეიტინგის გაზრდის გამო არ გამოვჩენილვარ. იქ მივედი იმისათვის, რომ მენახა თანაინვესტირების ფონდის პროექტები. სულ არ ვიცოდი, რომ ეს პროექტი განიხილებოდა. იქ ათამდე პროექტი იყო წარმოდგენილი და ერთ-ერთი იყო “პანორამა თბილისი”. თუმცა მათ არც შეიძლება პროექტები ვუწოდოთ, ეს უფრო იყო მომავალში მოსალოდნელი საპროექტო განაცხადები. ჩემთვის, როგორც ინფრასტრუქტურის ყოფილი მინისტრისთვის, პროექტი ნიშნავს დეტალურად დამუშავებულ სქელტანიან მასალას, სადაც მოცემულია როგორც ნახაზები, ვიზუალური მხარე, ბუჯეტი და ა.შ. ასეთი პროექტი, მოგეხსენებათ, რომ ჯერჯერობით არ არსებობს. მე ვთქვი, რომ ეკონომიკური თვალსაზრისით ეს შეიძლება საინტერესო იყოს, თუმცა გარემოს დაცვისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის თვალსაზრისით ის ექსპერტებთან დამატებით დამუშავებას მოითხოვს. შეგიძლიათ ნახოთ ჩემი გამოსვლა ამ თემასთან დაკავშირებით.

კაზრეთთან დაკავშირებით ორი უწყებაა ჩართული - კულტურის სამინისტრო და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. თუ საჯარო მოხელეები უკანონოდ მოქმედებენ, ასეთ შემთხვევაში მათ ქმედებას, რასაკვირელია შესაბამისი შეფასება უნდა მიეცეს.

რაც შეეხება ფეხით მოსიარულეთა უფლებების დაცვის საკითხებს, ჩვენს პროგრამაში ძალიან მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია პარკინგის საკითხს, რომ ტროტუარებზე არსებული პარკინგი ეტაპობრივად მოიხსნას. ერთბაშად ამას ვერ გავაკეთებთ, იმიტომ რომ ალტერნატიული სივრცე გვჭირდება, ან ავტომანქანების რაოდენობა უნდა შემცირდეს, რომ ეს ტერიტორიები გამოთავისუფლდეს. ეს საკითხი ერთი ხელის მოსმით ნამდვილად ვერ გადაიჭრება, ნაბიჯ-ნაბიჯ უნდა გადაიჭრას მიწისქვეშა პარკინგის განვითარებით. პროგრამაში ასევეა წარმოდგენილი ბილიკების მოწესრიგება და სხვა ინფრასტრუქტურული კომპონენტები.

რაც შეეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გადაადგილების საკითხს, ამასთან დაკავშირებით იცით, რომ რაღაც ხნის წინ მივიღეთ ჩვენს მიერ შემუშავებული რეგლამენტი. ამგვარი რეგლამენტი შეზღუდული შესაძლებლობის პირთა გადაადგილებასთან დაკავშირებით პირველად დამტკიცდა საქართველოში. მასში წერია, რომ ხუთი წლის განმავლობაში როგორც საჯარო ისე კერძო სექტორი ვალდებულია მათ საკუთრებაში არსებული ობიექტები გახადონ ადაპტირებული. ხოლო იმ ობიექტებზე, რომლებიც ამ წესის მიღების შემდეგ დაპროექტდება, სავალდებულო იქნება ამ მოთხოვნების დაკმაყოფილება. რეგლამენტის შემუშავებაში მონაწილეობდნენ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კოალიციის წარმომადგენლები და ეს ერთ-ერთი მაგალითია იმისა, თუ როგორ ვმუშაობდით საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და მათი ჩართულობის თვალსაზრისით.

შეგიძლიათ ნახოთ სამინისტროში, რომელიც რამდენიმე დღის წინ დავტოვე, რამდენი ინფორმაცია შემოვიდა საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე და ნახავთ, რომ ყველა გამოთხოვილ ინფორმაციაზე გაიცა პასუხი. ასევე შეგიძლიათ გაეცნოთ ჩემს შეხვედრებს არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, მედიასთან და ა.შ. ვერ გეტყვით, რომ ყველაფერი 100%-ით იყო შესრულებული, მაგრამ მაქსიმალურად, ყველა ძირითადი ინსტრუმენტი, რასაც ვიყენებდი სამინისტროში, ეს ინსტრუმენტები კვლავ იქნება გამოყენებული. მათ შესახებ სამინისტროს ვებგვერდზე შეგიძლიათ ნახოთ სამინისტროს 2013 წლის სამოქმედო გეგმა და 2014-17 წლების სტრატეგია, სადაც ეს ყველაფერი არის წარმოდგენილი.

სულხანს გამოვეხმაურები საჯარო ფინანსების მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე. ორი ფონდი, რომელზეც იყო საუბარი, თავის დროზე იმისათვის შეიქმნა, რომ მერიას გვერდი აევლო სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ კანონმდებლობისთვის. იმიტომ რომ ეს ფონდები იმგვარად იყო დაფუძნებული, რომ შესყიდვების შესახებ კანონის რეგულირების სფეროში არ ექცეოდა და ტენდერების ჩატარება არ იყო სავალდებულო. ეს ფონდები მინიმუმ გაუქმდება, ისევე როგორც ყველა შესყიდვა, რომელიც დედაქალაქის ბიუჯეტიდან განხორციელდება, აუცილებლად სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ კანონმდებლობაში მოექცევა, მისი რეგულირების საგანი გახდება. ამ კანონმდებლობაშიც არსებობს ხარვეზები და სამინისტროში ეს კარგად დავინახეთ. ამიტომ ცვლილებების პაკეტი მოვამზადეთ და გავაგზავნეთ შესყიდვების სააგენტოში, რათა თავად კანონმდებლობაც დაიხვეწოს.

სატრანსპორტო სისტემის განვითარებასთან დაკავშირებით ჩემი მოგვარის კითხვას ვუპასუხებ. ეს რა თქმა უნდა შესაძლოა გახდეს დისტრიბუტორების უკმაყოფილების საგანი. თუმცა წერიგის დამყარება აუცილებლად გვჭირდება. ამიტომ, ვიდრე ზუსტად არ დავადგენთ რამდენი სადისტრიბუციო მანქანაა, ძირითადად რომელ ქუჩებში მოძრაობენ, რამდენ ხანს უწევთ გაჩერება და ა.შ. ვიდრე სტატისტიკა არ გვეცოდინება, ვერც ამ გადაწყვეტილებას მივიღებთ ერთი ხელის მოსმით. თუმცა ჩვენს ქალაქში საცობების შემქმნელთაგან ერთი არის სწორედ სადისტრიბუციო მანქანები, მეორე - დიდი ავტობუსები და სამარშრუტო ტაქსები, მესამე - ნარჩენების გადამტანი მანქანები. ამიტომ საკითხი კომპლექსურ შესწავლას მოითხოვს.

ზოგიერთი პრივატიზებული ობიექტი დღეს სამართალდამცავი ორგანოების კვლევის საგანია. მიმდინარეობს გამოძიება და აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე. ამაზე საგამოძიებო ორგანოებმა უნდა გაგვცენ პასუხი.

რეკრეაციული ზონები გარანტირებული იქნება ქალაქგანვითარების გენერალური გეგმით, რომელიც საკრებულოს გადაწყვეტილებით მტკიცდება და ნორმატიული აქტის სახე აქვს.

თათული თოდუა - რადგან ბატონ დავით ნარმანიას უწევს დისკუსიის დატოვება, თანამომხსენებლებს ვთხოვ კომენტარს მის გამოსვლასთან დაკავშირებით.

ანანო ცინცაბაძე - დიახ, ხელისუფლებამ იცის კანონმდებლობაში არსებული პრობლემების შესახებ. ინფორმაცია მას ამის შესახებ პროფესიონალებმა მიაწოდეს. სწორედ ეს აძლევს ხელისუფლებას საშუალებას მის მიერ ინიცირებული

პროექტებისთვის საკანონმდებლო გზები გაითავისუფლოს. მშენებლობის ნებართვისა და სანებართვო პირობების შესახებ დადგენილებაში ცვლილება, რომელზეც კითხვა დაისვა, სწორედ ამ მიზანს ემსახურება, რომ “პანორამა თბილისისთვის” უფრო მარტივად გაიცეს ნებართვა. ისეთი დამატებითი კვლევების წარმოდგენლად, რომელიც არქიტექტურის სამსახურის არსებული კანონმდებლობის დაცვით იყო მოთხოვნილი ამ ბოლო პროექტთან დაკავშირებით.

რაც შეეხება საბჭოს შექმნას კულტურის სამინისტროში, ესეც კანონმდებლობისგან თავის არიდების ძალიან ნათელი მაგალითია, ვინაიდან თუ აქამდე მეცნიერთა საბჭო იყო ვალდებული, დაედო დასკვნა კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსის მოხსნისა და მინიჭების შესახებ, რაც შემდეგ ინდივიდუალურ-სამართლებრივი აქტის საფუძველი ხდებოდა, დღეს კულტურის მინისტრის მოადგილე გვთავაზობს შეიქმნას ფინანსისტებით და ეკონომისტებით დაკომპლექტებული საბჭო, რომელიც იმსჯელებს რამდენად სახელმწიფოებრივია ამა თუ იმ კულტურულ მემკვიდრეობას ჰქონდეს სტატუსი. ასე რომ სახელმწიფო ძალიან კარგად იცნობს პრობლემებს და ცდილობს ამ პრობლემებისგან გაითავისუფლოს გზა კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანით.

ლადო ვარდოსანიძე - ტროტუარებზე პარკინგი ძალიან რთული საკითხია და ვფიქრობ, ახალი მერი ამას ერთბაშად ვერ გადაწყვეტს. მაგრამ ძალიან კარგი მაგალითია იმისა, რომ უკლებლივ ყველა ხელისუფლება ურბანულ გარემოს იყენებდა როგორც საზოგადოებასთან კეკლუცობის ერთ-ერთ საშუალებას. ეს ჯერ კიდევ კომუნისტებმა დაიწყეს, როდესაც მიშენება დაუშვეს. ეს იყო 1989 წლის 18 მაისს, გასაგებია, რომ 9 აპრილის შემდეგ სჭირდებოდათ ორთქლის გამოშვება. ეს განაგრძო პრეზიდენტმა შევარდნაძემ და დაუშვა ღია, თავიუფალი ვაჭრობა, ყველგან, სადაც მოუნდებოდათ, გარდა საზოგადოებრივი დაწესებულებებისა და მეტროს ვესტიბიულებისა. წინა ხელისუფლებამ კი დაუშვა, თბილისის საკრებულომ ეს ნორმატიული აქტის მეშვეობით გააკეთა, პარკინგი ტროტუარებზე. დათქმა კი იყო, რომ ამას მოსიარულეებისთვის ხელი არ უნდა შეეშალა, მაგრამ ხანდახან ჩემს სადარბაზოში ვერ შევდივარ, იმიტომ რომ გზა ჩახერგილია მანქანებით. ასე რომ საჭიროა პირველ რიგში ადმინისტრირება. აქვე ვიმეორებ, ნუ მოვთხოვთ ახალ მერს, ვინც არ უნდა იყოს ის, ყველა პრობლემის გადაწყვეტას.

ერთ განცხადებას გავაკეთებ. ძალიან ცუდი მდგომარეობაა ვერის ბაღში. იქ დაიწვა სპორტული ობიექტი და ოცტონიანი ბეტონშიდები შედიან მერაბ კოსტავას ძეგლის მხრიდან. უკვე დაღეწილია საფეხურები, ის ადგილი განადგურებულია. მაშინვე მივმართე ზედამხედველობის სამსახურს. გამოიჩინეს არაჩვეულებრივი ოპერატიულობა, გააგზავნეს ჯგუფი, მაგრამ მერე უცებ გაყუჩდნენ. როგორც ჩანს, კედელს დაეჯახნენ. როდესაც ვკითხე, არსებობს თუ არა რემონტის დოკუმენტაცია, და მასში შესულია თუ არა სამუშაოთა წარმოების პროექტი, პასუხი აღარ მიმიღია. არ ვიცი რა ზომებს უნდა მივმართოთ, შესაძლოა მედია უნდა დავაინტერესოთ. ტელე-იმედს შევატყობინე, არ ვიცი რას გადაწყვეტენ.

თათული თოდუა - ძალიან სამწუხაროა, რომ ბატონი დავითი ადრე ტოვებს დისკუსიას. აუდიტორიას შეუძლია ქალბატონ ანანოს და ბატონ ლადოს დაუსვას შეკითხვები.

დიმიტრი მოსიაშვილი, არქიტექტორი - რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი მინდა დავსვა. არაფრის გაუმჯობესებაზე არ შეიძლება ლაპარაკი, ვიდრე დარგი ინსტიტუციურად არ იქნება მოწყობილი. დარგს არ ჰყავს მმართველი. ვგულისხმობ ურბანიზაცია-არქიტექტურა-მშენებლობას. დღეს ეს დარგი ექვსკაციანი დეპარტამენტის სახით არის წარმოდგენილი ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროში. მაგრამ მხოლოდ ფორმალურად არსებობს, ვერც ნორმატივებზე მუშაობს, ვერც წესებზე.

სამართლებრივად ჩამოვრჩებით როგორც საერთაშორისო, ისე კონსტიტუციის ყველა მოთხოვნას. მოხარული ვარ, რომ ქალბატონი ანანო დარგის იურისტია, რაც ძალიან იშვიათია.

ასევე მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო იმაზე, რომ განაშენიანების და მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა, რომელიც თავის დროზე საკრებულომ დაამტკიცა, სხვათა შორის, ამის დამკვეთი მე ვიყავი, როგორც მერიის ყოფილი თანამშრომელი, შემდეგ მერიამ თვითნებურად გააუქმა, ანუ ის დღეს აღარ არის კანონქვემდებარე აქტი. გარდა ამისა, ჯგუფს, რომელმაც იმუშავა, მერიამ ფული არ გადაუხადა, მაგრამ ეს სხვა საკითხია. რა თქმა უნდა შეიძლება მისი გაუმჯობესება და თავიდან გატანა ახალ საკრებულოზე და კანონქვემდებარე აქტად ქცევა. კანონში “სივრცითი მოწყობისა და ქალაქმშენებლობის საფუძვლების შესახებ” პირდაპირ არის მითითებული, რას რა უნდა მოჰყვეს. განაშენიანების რეგულირების გეგმა სავალდებულოა. რეკრეაციის ზონაც სხვადასხვაა, მაგალითად აქტიური დასვენების ზონა, რომელიც შეიძლება ინვესტორზე გაიყიდოს გარკვეული პირობებით. მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმით გათვალისწინებულ ზონებს არ მოჰყვა განაშენიანების რეგულირების გეგმა, რომელიც ბიუჯეტით უნდა ყოფილიყო დაფინანსებული. თუ ასე გაგრძელდა, არის ასეთი ტერმინი - “ურბანული გენოციდი”, და სწორედ მასთან გვექნება საქმე. ისტორიული საყრდენი გეგმა მომზადებულია, მაგრამ არც კი განუხილავთ. მისი ერთ-ერთი ფენაა შეუსაბამო ობიექტები.

ანანო ცინცაბაძე - ისტორიული მემკვიდრეობის კანონი პირდაპირ ამბობს, რომ ისტორიულ ზონაში მისთვის შეუსაბამო ობიექტების მშენებლობა აკრძალულია. ისტორიულ ზონას ახლა არც საყრდენი გეგმა იცავს, არც განაშენიანების რეგულირების გეგმა არსებობს. არსებობს ძალიან ზოგადი რუკა.

ლევან ჩიტაიშვილი - სატრანსპორტო რეგულაცია ძალიან რთული საკითხია საკმაოდ განვითარებული ქვეყნებისთვისაც კი. მაგრამ მისი რეგულაცია მაინც შესაძლებელია ისეთი საკანონმდებლო ბაზით, რომელიც შეამცირებს ავტომანქანების ნაკადებს და ისეთი ტრასპორტის რაოდენობის გაზრდა, რომელიც ნაკლებ ზიანს აყენებს გარემოს. მარტო რეკრეაციული მწვანე საფარის განვითარება სატრასპორტო

რეგულაციის გარეშე შედეგს ვერ გამოიღებს. მაინტერესებს ბატონ ლადოს ხედვა სატრანსპორტო რეგულაციის შესახებ.

თამარ ამაშუკელი, “ტფილისის ჰამქარი” - ბატონო ლადო, თუ იცნობთ ბოლო დადგენილებას, რომელიც ამარტივებს სამშენებლო პირობებზე ნაბართვას მე-5 კლასის მშენებლობებზე და თქვენი აზრით რა საშიშროება შეიძლება მოუტანოს ამან მთელ საქართველოს?

- როდესაც ვსაუბრობთ, რომ ქალაქში გაიზარდა ტრანსპორტის რაოდენობა, პარკინგი ტროტუარებზეა გაკეთებული, თავიდან ვთქვათ, რა იწვევს ამ პრობლემებს. ჩემი აზრით ეს ურბანიზაციით არის განპირობებული. საქართველოში ბევრი დაცარიელებული რეგიონია, ქვეყანაში დიდია შიდა მიგრაცია. ნაცვლად იმისა, რომ ეს ადამიანები დასაქმდნენ თავიანთ რეგიონებში, ჩამოდიან ქალაქებში, რაც იწვევს ავტომანქანების რაოდენობის გაზრდას ქუჩებში. ბატონო ლადო, ხომ არ ფიქრობთ, რომ ჯერ მოსახლეობის განსახლების პრობლემებია მოსაგვარებელი სხვადასხვა რეგიონებში?

სულხან სალაძე - გასაგებია, რომ ძალიან არის გაზრდილი სატრანსპორტო საშუალებების რაოდენობა. ამ კონტექსტში როგორ წარმოგიდგენიათ მიწისქვეშა ტრანსპორტის განვითარება, მეტროს დამატებითი ხაზების გაყვანა. ვინმეს თუ დაუთვლია, დროის რა მონაკვეთში შეიძლება მივაღწიოთ გადატვირთული ქუჩების განტვირთვას? სამწუხაროდ ამის შესახებ კონკრეტული ხედვა არ მოგვისმენია.

თემო კალანდაძე, არქიტექტორი, იურისტი - დარწმუნებული ვარ, დამეთანხმებით, რომ დიდ სირთულეებს ქმნის ქალაქგეგმარებითი პარამეტრების კოეფიციენტების გაყიდვა, ამით ვაჭრობა და ზონების ცვლილებები. საკრებულოში შევიტანეთ საკრებულოს გადაწყვეტილებაში ცვლილებების შეტანის შესახებ პროექტი, სადაც ვითხოვთ ზონალური საბჭოს გაუქმებას და ზონალური შეთანხმების მოსპობას. მაგრამ არსებობს წინააღმდეგობა. ამის საერთოდ გაუქმება დარწმუნებული ვარ შექმნის სხვადასხვა წინააღმდეგობას. ყველაფერს წინასწარ ვერ გავითვალისწინებთ და შესაძლოა რაღაც ცვლილებები მაინც დაგვჭირდეს. როგორ მოვაგვაროთ ეს საკითხი?

მამუკა სალუქვაძე, ურბოეკოლოგი - ვლასპარაკობთ ვაკის პარკთან დაკავშირებით, ვერის პარკთან დაკავშირებით, მაგრამ რატომ არავინ ამბობს, რომ ვაკის პარკი არის საბაღე-საპარკო ხელოვნების ძეგლი. ამას რატომღაც არ ვახსენებთ. აქ ასე მარტივად არ არის საქმე საზღვართან. არის განაშენიანების რეგულირების საზღვარი, ლანდშაფტის დაცვის ზონაც, ამიტომ ჩემი აზრით ამის გამოუყენებლობა არ არის სწორი. კულტურის სამინისტროში წესით უნდა ინახებოდეს ამ პარკის პასპორტი, რომელიც 90-იანი წლების დასაწყისში მოვამზადე. არ ვიცი გამოვა თუ არა ის, რასაც ერქვა საბაღე-საპარკო ხელოვნების ძეგლის აღდგენა პირვანდელი სახით. ეს ყველაფერი ისე მივკარგეთ, რომ ახლა იმაზე გვიწევს საუბარი, ვაკის პარკში სასტუმრო ჩაიდგმება თუ არა.

ლადო ვარდოსანიძე - ტრანსპორტთან დაკავშირებული პრობლემა ალბათ სამ ნაწილად უნდა დავყოთ: პირველი - ქალაქმშენებლობითი რეკონსტრუქცია, მშენებლობა, სარეკონსტრუქციო სამუშაოები, მეორე - ადმინისტრირება, რაც აგრეთვე შველის გარკვეულ ეტაპზე. სხვათა შორის თბილისის დღევანდელი სატრანსპორტო სქემა გაუმჯობესდა მას შემდეგ, რაც გერმანელმა სპეციალისტებმა თავისი ხელი დაატყვეს მას და ეს ძალიან კარგად ჩანს “გოსკინპრომის” მოედანზე, სადაც აღარ არის ხერგილები. ხერგილებია ახალ ესტაკადაზე, რომელიც გაუთვლელად გაკეთდა. მესამე - სოციალურ-ფსიქოლოგიური საკითხი.

ქალაქმა უნდა დაისახოს ინდიკატორი, მოსახლეობის რა პროცენტი უნდა გადაადგილდეს საზოგადოებრივი ტრანსპორტით, რომელიც უნდა გაუმჯობესდეს. ბუდაპეშტი ამის საუკეთესო მაგალითია. მიზნად იყო დასახული, რომ მოსახლეობის 40%-ს უნდა ესარგებლა საზოგადოებრივი ტრანსპორტით და ეს მიზანი მიღწეულია. ამ სამი მიმართულებით მუშაობა არის გამოსავალი.

საბჭოთა დროის გენერალური გეგმები შეიცავდა ნაწილს - “კომპლექსური სატრანსპორტო სქემა”. სამწუხაროდ ის მოსკოვში მზადდებოდა. დღეს დიდი დეფიციტია ურბანის-ტრანსპორტელების. ეს ძალიან სერიოზული საკითხია, საჭიროებს მოდელირებას, კომპიუტერული ტექნიკის გამოყენებას და ა.შ. აუცილებლად უნდა გაძლიერდეს ურბანისტიკა თბილისში. აუცილებელია თბილისის განვითარების საკვლევ-საპროექტო ინსტიტუტის შექმნა, რომელიც ყოველდღიურად დააკვირდება ქალაქის პრობლემებს. უამრავი სხვა პრობლემაა თბილისში მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმის გარდა, ოპერატიული, ტაქტიკური.

რასაც ბოლო დროს ჩვენი ქალაქის ხელისუფლება აკეთებდა, ყველაფერი მიმართული იყო ფისკალური ინტერესების გასაძლიერებლად. ეს გასაგებია და ახალი ნორმატიული აქტიც ალბათ აქეთკენ არის მიმართული. მაგრამ ამის შედეგებს უახლოეს ხანებში დავინახავთ.

მთავრობა ადგილზე ვერ დააბამს მოსახლეობას. განსახლების სისტემა დღეს საქართველოში არ არის შემუშავებული. რეგიონული განვითარების პროექტები არის ძალიან მწირი. აჭარა უსწრებს დანარჩენ რეგიონებს მხოლოდ იმის გამო, რომ ჰოლანდიელმა სპეციალისტებმა ხელი შეუწყვეს დაფინანსებითაც და ინტელექტუალური დახმარებითაც. აჭარის განსახლების სქემა, სივრცითი მოწყობის სქემა არსებობს. აუცილებლად სამართავია მიგრაციული პროცესები, ისე ხისტად არა, როგორც საბჭოთა კავშირის დროს იყო, მაგრამ მეტნაკლებად სამართავია. აქ ეკონომიკური ბერკეტები შეგვიძლია გამოვიყენოთ - გადასახადების თვალსაზრისით, ურბანული ცენტრების შექმნით.

მეტროს განვითარება ძალიან მძიმე და ძვირადღირებული საკითხია. თქვენ ხედავთ, რომ ბოლომდე ვერ მიგვიყვანია მეტრო, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლებამ დაგვიტოვა. ნუ დაგვავიწყდება, რომ მეტროს მშენებლობა ყოველთვის ცენტრალური ბიუჯეტიდან ფინანსდებოდა. ჩვენს ბიუჯეტს ეს საკმაოდ გაუჭირდება.

ტრანსპორტის გადატვირთულობასთან დაკავშირებით, იმ იდეის მომხრე ვარ, რომ ამის გადაწყვეტა შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ გარშემოსავლელი რკინიგზით. ეს თბილისის ცენტრში გაათავისუფლებს დაახლოებით 70-80 ჰექტარს და ერთადერთი საშუალებაა, რომ მოვხსნათ დატვირთვა ძველ ქალაქზე. მაგრამ

სამწუხაროდ ეს იდეა გახდა პოლიტიკოსთა კინკლაობის საგანი. რადგან წინა ხელისუფლებამ ჩაიფიქრა, ამიტომ დღეს წინააღმდეგობა უნდა გაუწიონ. ასე არ შეიძლება, პოლიტიკოსებს არ უნდა დავუთმოთ ქალაქი. პოლიტიკოსებს თავისი როლი გააჩნიათ. სხვა საკითხია, შეიძლება ტრასირება არ არის იდეალური. თუმცა ამაზე არსებობს ინგლისელი ეკოლოგების დასკვნა, რომლის თანახმად ყველაფერი რიგზეა. მაგრამ კორექტირების შემდეგ ეს აუცილებელი პირობაა. თუ ყოფილხართ “ელმავალმშენებლის” მიდამოებში, დაინახავდით უზარმაზარ გამზადებულ ტერიტორიას, რომელიც ელოდება ინვესტორს და ქალაქმშენებლობით იდეებს. ამ დროს გვაქვს გადატვირთული ძველი ქალაქი, რომელსაც ვერ ვშველით. ერთადერთი გამოსავალი თბილისისთვის არის ეს, ეს იქნება ახალი თბილისი. ჩემი აზრით, ეს იქნება თბილისის განვითარების მეოთხე ეტაპი. თუმცა ამ აზრს ბევრი მოწინააღმდეგეც ჰყავს.

კოეფიციენტებით ვაჭრობასთან დაკავშირებით - გეტყვით ბოლო მაგალითს, როდესაც ვიცე-მერმა მოაწერა ხელი, ირაკლი აბაშიძის ქუჩის ბოლოს, ვაკის პარკთან პატარა სახლი დაინგრა. აქ შენდება მაღალი სახლი. შეიცვალა კოეფიციენტები, K1 – 0,5 - დან 0,8-ზე, K2 – 2,5 - დან 7,8-მდე. სხვას რომ ეთქვა, არ დავიჯერებდი, მაგრამ სამწუხაროდ ასეა. რა ეშველება ამას? ერთადერთი გამოსავალია. დავესესხები ჯეფერსონს, მიყვარს ჭკვიანი ხალხის ციტირება, “მათთვის ხელოვნება არაფერია გარდა ხელოვნებისა, იყო პატიოსანი”. ამაზეა აგებული დასავლეთის დემოკრატია. ვფიქრობ, აქ რადიკალურად შესაცვლელია საბჭოების შემადგენლობა. უნდა გამოირიცხოს ინტერესთა კონფლიქტი.

ვაკის პარკის გადარჩენისთვის იყო გამოყენებული მისი საბაღე-საპარკო ხელოვნების ძეგლის სტატუსი. მაგრამ არც ამან იმუშავა. ერთი რამეც ვთქვათ, რომ საბჭოთა დროის ძეგლთა ნუსხები პრაქტიკულად გააუქმეს და დღეს საბაღე-საპარკო ხელოვნების ძეგლები არ წარმოადგენს ქალაქის ხელისუფლების პრიორიტეტს. პალ-პარკებში იჭრებიან პარკირებითაც. კულტურის ისეთმა ღირსეულმა დაწესებულებამაც, როგორც არის “ცისფერი გალერეა”, ალექსანდრეს ბაღში პარკინგი მოაწყო. ამას პროტესტი არ მოჰყოლია. მეტსაც გეტყვით, ბაღები და პარკები საზოგადოებრივი სივრცის კატეგორიიდან გადადიან ნახევრად საზოგადოებრივი სივრცის კატეგორიაში და მიმდებარე სახლების ეზოებად გადაიქცევიან. ეს ძალიან დიდი პრობლემაა. ამიტომაც ჩემი ერთ-ერთი რეკომენდაციაა საზღვრების დადგენა. ეს არის პირველი ნაბიჯი და მას უნდა მოჰყვეს ამ პარკების პასპორტიზაცია. შემდეგ უნდა ჩატარდეს მწვანე აუდიტი.

თათული თოდუა - ანანოს ვთხოვთ გამოთქვას თავისი მოსაზრება დასმულ პრობლემებთან დაკავშირებით.

ანანო ცინცაბაძე - ვაკის პარკთან დაკავშირებით სარჩელი წარდგენილია სასამართლოში. ერთ-ერთი არგუმენტი არის სწორედ ის, რომ ვაკის პარკი არის საბაღე-საპარკო ძეგლი. ამაზე შეკითხვაც დაუსვავს კულტურის მინისტრს. მას კითხვს, რატომ არ გამოიყენა კანონში არსებული ბერკეტი, რომ როდესაც ძეგლს ემუქრება საფრთხე, კულტურის სამინისტროს აქვს ბერკეტი, ეს საფრთხე აღკვეთოს. კულტურის მინისტრის

ბუნდოვანი პასუხებით თავს არ შეგაქცევთ, სწორედ ასეთი იყო ამ კითხვაზე მისი პასუხიც.

ბატონმა თემომ კარგად იცის რა მტკივნეულია კოეფიციენტების გაყიდვა. სახელმწიფოს მხრიდან უნდა იყოს ნება, შეიტანოს ადეკვატური ცვლილებები კანონმდებლობაში. მომზადებულია მშვენიერი დოკუმენტი, მაგრამ “პანორამა თბილისის” წარმოჩენა ეჭვებს მიჩენს, რომ ეს დოკუმენტი მიიღონ. დღეს არსებული კანონმდებლობის მიხედვითაც კი, რომელიც კრიტიკას ვერ უძლებს, ძნელია ამ პროექტის მიღება. თუ ახალი სივრცითი კოდექსი დამტკიცდა იმ სახითაც, როგორითაც იყო წარმოდგენილი განხილვაზე, გამორიცხული იქნება ისტორიულ ზონაში ასეთი მახინჯი ჩარევა. იქიდან ამოღებულია კოეფიციენტების გაყიდვის საკითხიც. მაგრამ დამოკიდებულები ვართ ხელისუფლების ნებაზე, მიიღებენ თუ არა გადაწყვეტილებას, მიიღონ საერთაშორისო დონის კანონმდებლობა თუ არა.

ერთი მაგალითი მინდა მოგიყვანოთ ამერიკის სასამართლოს პრაქტიკიდან. ოჰაიოს ერთ-ერთი სოფლის პატარა პარკში ერთ-ერთმა კერძო ფერმამ უზარმაზარი მშენებლობის განხორციელება მოინდომა, რაზეც მუნიციპალიტეტისგან უარი მიიღო. შემდეგ გაასაჩივრეს სასამართლოში. სასამართლომ შეადგინა ხელოვნების ნიმუში გადაწყვეტილება. ის ამბობს, რომ თავისთავად შეიძლება ახალი მშენებლობა ძალიან სასარგებლო საქმე იყოს, მაგრამ ახალი მშენებლობა არ შეიძლება განვიხილოთ იმ გარემოსგან მოწყვეტით, რომელშიც მისი მშენებლობა არის დაგეგმილი. სასამართლოს სიტყვა სრულდება ციტატით: “შესაძლებელია ზიანი გამოიწვიოს სასარგებლო მოვლენამ, რომელიც არასათანადო ადგილას განხორციელდება”. ალბათ ხედავთ განსხვავებას დამოკიდებულებაში.

შალვა ჩუგუნაძე - წელან საუბარი იყო “ცისფერი გალერეის” მიმდებარე პარკში ავტოსადგომის მოწყობაზე. მსგავსი შემთხვევა არის ელიავას მიმდებარე პარკშიც. მაგრამ იქ ადგილობრივმა მოსახლეობამ იაქტიურა და ჩაკეტა პარკი, თუმცა საბოლოოდ ნაწილი მაინც დაიტოვეს პარკინგისთვის. ჩვენ ვეჭვობთ, რომ ეს წინასაარჩევნოდ გააკეთეს და არჩევნების შემდეგ ისევ დაიკავებენ პარკის ტერიტორიას, რადგან ვფიქრობთ, რომ ტერიტორია შესყიდულია და კერძო საკუთრებაა. ამას თუ ეშვება რამე? კიდევ ერთი პრობლემა - მთელი ქუჩის გაყოლებაზე მეორადი საბურავების მაღაზიებია, რაც აწუხებს ადგილობრივ მოსახლეობას. იქვეა ვულკანიზაციებიც, რომლებიც დილის 7-დან საღამოს 8 საათამდე მუშაობს. ეს პრობლემა როგორ შეიძლება მოგვარდეს?

გიორგი კაპანაძე, “აქსისი”, მენაშენთა ასოციაცია - კარგი იყო, ბატონი დავითის აქ ყოფნის დროს მომცემოდა კომენტარის გაკეთების საშუალება, მაგრამ არა უშავს. რამდენიმე მოსაზრებას გაგიზიარებთ. აქ ითქვა, რომ რაც უფრო მატულობს მშენებლობები ქალაქში, მით უფრო მცირდება მწვანე საფარი. ეს რა თქმა უნდა ყველასთვის პრობლემაა. ხის მოჭრის ნებართვისთვის გადახდილი თანხა არამიზნობრივად იხარჯება. შეიძლება ბიუჯეტში შედის, მაგრამ ახალი ხეების დარგვას არ ემსახურება. შეიძლება თუ არა, ქალაქში გამოიყოს რამდენიმე უბანი, სადაც

მოჭრილი ხეების სანაცვლოდ, კომპანია, რომელიც ჭრის ხეებს, დარგავს 20-ჯერ ან 50-ჯერ მეტ ხეს, გარდა იმისა, რომ ბიუჯეტში გადაიხდის თანხას?

საუბარი იყო გაუმართავ სატრანსპორტო სისტემაზე. მე თვითონ, როცა უმანქანოდ ვმოდრაობ, სერიოზულ პრობლემებს ვაწყდები. წარმოდგენელია ავტობუსით ორთაჭალიდან მოხვდეთ მეტრო “დელისთან”, თუ არ გამოიცვლით ტრანსპორტს. “კონკის” ტერიტორიაზე ხომ სასწაული ხდება. რამდენიმე ხაზზე დგას ავტობუსები და წარმოდგენელია სხვა მანქანებისთვის გადაადგილება. ასევე მნიშვნელოვანია თავად ამ ავტოტრანსპორტის მდგომარეობა. ხშირად გვინახავს ამ ავტობუსებიდან და სამარშრუტო ტაქსებიდან გამოტყორცნილი შავი ღრუბელი. რამდენადაც ვიცი, ტექდათვალიერებიდან დღეს გათავისუფლებულია მხოლოდ მსუბუქი ავტომანქანები, ამ ავტოტრანსპორტს ევალება ტექდათვალიერების გავლა, მაგრამ ამისი არაფერი ეტყობათ.

კიდევ ერთი საკითხი - ყველა ახლად აშენებულ სახლში ვთბებით ინდივიდუალური გამათბობელი ქვაბებით, რაც ჯერ ერთი რომ ფასადს ამახინჯებს, არის სერიოზული გამონაბოლქვის წყაროც. კარგი იქნებოდა, რომ კანონმდებლობით დარეგულირებულიყო ეს საკითხი, რომ ახალაშენებულ სახლებში ცენტრალური გათბობა დამონტაჟებულიყო. ჩვენ გავაკეთეთ ასე ახალ სახლში, სადაც 32 ოჯახი ცხოვრობს. თუმცა მოგვიანებით ბევრმა მაინც დაამონტაჟა ინდივიდუალური ქვაბები. არადა დიდი ცენტრალური ქვაბები ორჯერ ამცირებს გამონაბოლქვის რაოდენობას.

ლადო ვარდოსანიძე - ინდივიდუალურ გათბობაზე ისაუბრეთ, ეს რა თქმა უნდა ამხანაგობის პრობლემაა. უნდა გითხრათ, რომ საერთოდ, ბევრი პრობლემა, რომელიც ჩვენშია, ჩვენი კულტურის ტიპიდან გამომდინარეობს. ჩვენ თვითორგანიზების ნულოვან დონეზე ვართ. ეს გასაგებიც არის, ჩვენ ვართ გეორგიანელები, მიწის ერი, არ გვაქვს ქალაქად ცხოვრების ხანგრძლივი ტრადიცია. ეს თავის დაღს ასვამს ჩვენს ცნობიერებას და ფსიქოლოგიას. ერთი თანამედროვე პოეტის სიტყვები მახსენდება: “მე ერთ პატარა ქალაქს დავაკლდი, მაგრამ დიდ ქალაქს ვერ შევემატე”. ჩვენ არ ვიცით, როგორ უნდა ვიცხოვროთ ქალაქში. დააკვირდით ჩვენი ამხანაგობის საქმიანობას. ერთადერთი ბერკეტი მოძებნა წინა ხელისუფლებამ და ძალიან წარმატებული პროექტი იყო თანადაფინანსება. ნიშანდობლივია, ვინ არიან ჩვენი სახლების თავმჯდომარეები? როგორც წესი, ბალზაკის ასაკის ქალბატონები, უმუშევრები, რომლებიც ცხოვრობენ ბოლო სართულზე. ბატონი დავითის მოხსენება მინდოდა დღეს უფრო კონკრეტული ყოფილიყო.

ის რომ ორთაჭალიდან დელისამდე გადაადგილება რთულია, ეს არის სწორედ კომპლექსური სქემის საკითხი. შესასწავლია სატრანსპორტო ნაკადები, ე.წ. ტრანსპორტის აუზები, მდინარის აუზთან ანალოგიით, ანუ საიდან საით გადაადგილდება მოსახლეობა. მე მაინც მიმაჩნია, რომ ეს შეიძლება ინდივიდუალური ავტომობილების მოუხმარებლადაც გაუმჯობესდეს. თუ ეკონომიკაზე გადავალთ, ამ მანძილზე ტაქსით სიარული გაცილებით იაფია, ვიდრე თქვენი მანქანა, მისი ექსპლუატაცია, ბენზინი და ნერვები. მერწმუნეთ, ეს გამოთვლილი მაქვს, მანქანა არ მყავს და არც მჭირდება. მაგრამ ქართველი კაცის ფსიქოლოგიაში ეს არ ზის. ყველაზე ადვილი ხერხი თვითდამკვიდრებისთვის არის შავი ჯიპი, იმიტომ რომ ღირს სულ

რაღაც 100 ათასი დოლარი, სხვანაირად რომ დამკვიდრდე, გაცილებით მეტი ენერჯია უნდა დახარჯო შენი ცხოვრების განმავლობაში. ესეც სოციალურ-ფსიქოლოგიური მომენტია ჩემი აზრით.

ელიავას ბაზრობა საერთოდ ტრაგედიაა, მე თუ მკითხავთ. სახელოსნოები, გამონაბოლქვი, საბურავები, დანტეს ჯოჯოხეთის ურბანული გამოხატულებაა. ეს ყველაფერი მოსავლელია. ამიტომ გვინდა მერად ისეთი კაცი, ვინც ამას იგრძნობს და გააკეთებს. შემთხვევითი არ იყო, რომ წინა ხელისუფლების ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი სანინსპექციის აკრძალვა იყო. მარტო ეს კი არ არის პრობლემა, პრობლემაა ძეხვი, წყალი, ჰაერი, ყველაფერი პრობლემაა, სადაც სანიტარია არ შედის. ბისმარკმა კარგი რამე თქვა, ადამიანმა ჯობია არ იცოდეს როგორ კეთდება ძეხვი და პოლიტიკაო. ჩვენ მაინც უნდა ვიცოდეთ, როგორ კეთდება პოლიტიკა და წარმატება უნდა ვუსურვოთ საუკეთესო პროგრამის წარმდგენს.

ანანო ცინცაბაძე - გამოვებმაურები მენაშენთა ასოციაციის წარმომადგენლის კომენტარს. მე ვესწრებოდი საკანონმდებლო განხილვას მწვანე ნარგავების კანონის შესახებ. იქ იყვნენ დენდროლოგებიც. პირველი შეკითხვა, რაც მათ დაუსვეს, იყო არ შეიძლება ეს ყველაფერი გავჩეხოთ და მის ნაცვლად ახალი ხეები დავრგოთ? არ შეიძლება, იმიტომ რომ მრავალწლიანი ხეების შედეგს ნერგები ვერ მოგვცემს. ნერგები ვერ გამოიმუშავენს იმ რაოდენობის ჟანგბადს, რასაც მრავალწლიანი ხეები გამოიმუშავენს. დენდროლოგების თქმით, არის გარკვეული ტიპის საკომპენსაციო ღონისძიებების განხორციელების საშუალება, ოღონდ ეს ღონისძიებები უნდა ჩაიდოს კანონში. მოგეხსენებათ, ჩვენთან თუ პირი ვალდებული არ არის, თავისი ნებით რაღაცას არ გააკეთებს. მაგრამ ასეთი ბერკეტები არ არის ჩადებული კანონში და ჩვენი მოძრაობის მრავალჯერადი მოთხოვნის მიუხედავად ახალმა კანონპროექტმა არ გაითვალისწინა. თუმცა კანონში ჩადებულია მუხლი, რომ ხეები შეიძლება მოიჭრას მხოლოდ ბიომრავალფეროვნების საკომპენსაციო ღონისძიებების შესრულებით, მაგრამ ეს რას გულისხმობს, რა მექანიზმები არსებობს, ვინ უნდა იდაოს ამ ღონისძიებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, ან სასამართლოს როგორ ავუხსნათ, რას ვითხოვთ, განმარტებული არ არის.

არსებობს მშენებლობის ნებართვისა და სანებართვო პირობების შესახებ 57-ე დადგენილება, რომელიც იმდენად აწესრიგებს ფასადისთვის ხელის ხლებას, რომ ფანჯრის შეცვლისთვისაც კი მერიის ნებართვაა საჭირო, არათუ საქვების დასაყენებლად. სხვა საკითხია, რამდენად დეტალურად ამოწმებს ზედამხედველობის სამსახური დამახინჯებულ ფასადებს. ასე რომ კანონმდებლობაში არსებობს ამის ბერკეტი, მაგრამ აღსრულებაა გაჭირვებული.

თათული თოდუა - დიდი მადლობა. ვფიქრობ, საინტერესო დისკუსია გამოვიდა და ბევრი საინტერესო მოსაზრება მოვისმინეთ. გვქონდა ფუფუნება, მოგვესმინა ბატონ ლადოს რეკომენდაციები, თუ რა უნდა გაკეთდეს ქალაქგანვითარების კუთხით, იმისთვის, რომ მდგრადი განვითარების მიზანს მივაღწიოთ და ჩვენი საცხოვრებელი გარემო გაჯანსაღდეს. გარდა ამისა მოვისმინეთ, თუ რა პრობლემებია სამართლებრივი თვალსაზრისით. ავევ მოვისმინეთ თვითმმართველობის არჩევნებში მონაწილე ერთ-

ერთი კანდიდატის რამდენიმე პროგრამული ხედვა იმასთან დაკავშირებით, თუ რის შეცვლას შეეცდება იგი არსებული რეალობიდან. სამწუხაროა, რომ ცალკეულ მოულოდნელობებს ჰქონდა ადგილი დისკუსიის განმავლობაში, ბატონმა ნარმანიამ დროზე ადრე დატოვა დარბაზი, თუმცა ეს შეხვედრის ორგანიზატორებისთვის წინასწარ არ ყოფილა ცნობილი. მაგრამ მიხარია, რომ ამის შემდეგაც შევძელით გაგვეგრძელებინა დისკუსია და ბევრი საინტერესო აზრი მოგვესმინა. შეხვედრაზე გაიჟღერა ერთმა ფრაზამ, რომ ქალაქი არ უნდა დავუთმოთ პოლიტიკოსებს, შეიძლება სიმბოლურად ამის გამოხატულებაც იყოს ჩვენი ბოლო მცდელობა.

დიდი მადლობა ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდს საინტერესო დისკუსიის ორგანიზებისთვის, ასევე ჩვენს ძვირფას მომხსენებლებს, რომ ბოლომდე ჩვენს გვერდით დარჩნენ და მადლობა აუდიტორიას აქტიურობისთვის.